

overskuelighed
Masser af lys og grønt
Plads til børn
Bæredygtighed Cykelparkering
Leg Tydelig skiltning

Det moderne folkebiblioteks funktion - mellem politik og praksis
Speciale af Charlotte Nielsen

Vejleder Jan Graulund

Februar 2010

53 normalsider

Abstract

The modern public library function - between policy and practice

The thesis is based on the difference between the political view of library functions and duties, and the perceptions that exist out in practice. The thesis statement "*How does the modern Danish library system in practice differ from the culture ministry's view of the public library in 2010?*" looks at the debate on public libraries' function and development that occurred in recent years.

The cultural theoretical analysis of this issue has a particular focus on education, both classical and informal education. The analysis is divided into three main areas: the culture ministry position, the public libraries in practice and a future perspective. The first area processes the Ministry of Culture's position on the library and the schism between the attitude and action of the Ministry. An attempt to explain the background of these positions is made based on institutional theory and the Conservative People's Party's cultural policy.

Next a characteristic of the modern public library is made to describe their practices. Two case libraries were chosen, each of which reflects both the trends and developments within the library world. Multimediehuset in Aarhus, which in a few years will provide room for cultural activities and new forms of communication where the users are in the center. The project "The (almost) bookless children's library" at the children's library at the main library in Aalborg has created the opportunity of new and different activities in the library space. Both libraries have training and experience as some of their key objectives, and the media has been set for debate.

The last area evolves around the future public libraries and how it is possible to strengthen their position as a cultural institution through branding and focusing on the complete user experience.

The modern public libraries as seen today are really focused on both culture and experience. Users are at the center, and their wishes and requirements for the library is helping to shape the development. Despite the narrow political Cultural perception,

dating back to the 1960's the public libraries function as multicultural centers, where both digital and print media and a wide range of cultural activities help to strengthen user education.

Indholdsfortegnelse

Abstract.....	1
The modern public library function - between policy and practice.....	2
Indledning	6
Motivation.....	6
Problemformulering.....	7
Metode	8
Begrebsafklaring- og anvendelse	8
Oplevelsesbegrebet	8
Opbygning	9
Skisma.....	9
Biblioteket i oplevelsessamfundet	10
Fremtidens folkebibliotek	12
Valg af case-biblioteker.	12
Min egen læreproces	14
Opgaveprocessen	14
Selve opgaven	14
Metodiske fravalg	15
Teoriafsnit - præsentation af dannelsesformer og institutionsteori.....	16
Dannelse gennem selvrealisering/selviscenesættelse.....	17
Institutionsteori	18
Biblioteket som kulturinstitution	19
Analyse	21
Skisma i forhold til den ministerielle position.....	21
En usamtidig opfattelse af biblioteket – biblioteket i industrisamfundet.....	22
Kritik af biblioteket.....	23

Biblioteket som institution – kulturbevarende eller kulturskabende?	24
Bibliotekets funktion.....	25
Høj- og lavkultur – smagsdommeri i kulturen	26
Kulturkanon	26
Hvorfor disse holdninger?.....	30
Folkebiblioteket i oplevelsessamfundet – et samlingssted.....	32
De generelle samfundstendenser.....	32
Bibliotekets rum.....	33
Folkebibliotekets roller	33
Biblioteksbrugeren.....	34
Medierne	36
Case 1: Multimediehuset i Århus.....	38
Case 2: Det næsten bogløse børnebibliotek – Oplevelsescenter på Hovedbiblioteket.....	44
Delkonklusion	47
Branding af bibliotekerne.....	49
<i>Forventninger til bibliotekets opgaver</i>	49
Lobbyisme der kan betale sig.....	51
Finansiering af aktiviteterne.....	51
Sats på den totale oplevelse	54
Ønsker for fremtiden.....	55
Konklusion.....	56
Litteraturliste.....	58
Bilag 1	65

Indledning

Det er ikke altid lige nemt at få politik og praksis til at passe sammen. Økonomien passer måske ikke lige sammen med visionerne, hvilket ofte er tilfældet, eller måske er der større opbakning i praksis til et projekt, end der er politisk. Men hvad hvis den grundlæggende opfattelse af et område er fundamentalt forskelligt hos den ene part i forhold til hos den anden?

Dette ser ud til at være situationen i forhold til de danske folkebibliotekernes funktion. De seneste år har der været en stor debat omkring formålet med folkebibliotekerne, og der har fra flere sider lydt en kritik af den udvikling, som sker inden for biblioteksvæsenet.

Debatten tog for alvor fart i forbindelse med biblioteksleder Pernille Schalz's udtalelser om, at de på Københavns Hovedbibliotek ønskede at flytte større mængder materiale i depot for at gøre plads til andre aktiviteter. I forbindelse med den debat har flere politikere og kulturkritikere udtalt sig om bibliotekernes funktion, og hvordan denne skal forblive fokuseret på de klassiske områder og opgaver.

Samfundets generelle orientering mod oplevelser og underholdning er ikke det, som de konservative kulturpolitikere ønsker, at bibliotekerne skal beskæftige sig mest med, ligesom der har lydt en stor kritik fra forlagsverdenen, idet bibliotekernes efter deres mening har for lidt fokus på litteraturen. Men er det egentligt ikke op til brugerne og de generelle samfundstendenser at bestemme, hvor bibliotekernes udvikling skal gå hen? Der laves i disse år mange udviklingsprojekter på de danske folkebiblioteker omhandlende alt fra læring og integration til oplevelse i form af brugergenererede aktiviteter, og fra Kulturministeriets side opfordres kommunerne til at styrke udviklingen på biblioteksområdet samtidigt med, at bibliotekerne anklages for ikke at holde sig til sine kerneområder. Fælles for de to parter synes dog at være et ønske om at styrke brugernes dannelse, og forskellen på parternes dannelsesopfattelse vil være et gennemgående tema i specialet.

Motivation

De danske folkebiblioteker er omdrejningspunkt for en stadig debat omkring bibliotekets funktion i det moderne samfund, og i denne forbindelse skabes der en hvis usikkerhed omkring dets position i samfundet. De seneste år har biblioteksområdet været udsat for store besparelser, både i form af nedskæringer af budgetterne og fyringer samt lukninger af et stort antal filialer rundt omkring i landet (Danmarks Biblioteksforening 2010).

Den digitale tidsalder har bragt nogle nye og spændende udfordringer og opgaver med sig, og det er disse opgaver, der er strid om. Musik, dvd'er og online-tjenester er bare noget af det, som kritikerne mener, at bibliotekerne fokuserer for meget på. Kritikken lyder på, at det trykte medie er bibliotekets kerneydelse, og at det må komme i første række. Trods denne kritik, hyldes bibliotekerne for at være nyskabende og kreative.

I mit fremtidige arbejde på folkebibliotekerne vil det være nødvendigt at have en hvis viden om bibliotekets funktion i samfundet, og lige så vigtigt, omverdenens opfattelse af denne. Det er mit mål med specialet at opnå en større viden om især de kulturministerielle politikeres opfattelse af bibliotekerne anno 2010 og, hvordan denne eventuelt adskiller sig fra situationen i praksis på de danske folkebiblioteker.

Specialet har til formål at sætte fokus på denne debat og se på, hvilke forskelle der er mellem de politiske holdninger og den lokale praksis.

Problemformulering

Hvordan adskiller det moderne danske biblioteksvæsen sig i praksis fra den kulturministerielle opfattelse af folkebiblioteket anno 2010?

1. *Hvori ligger skismaet mellem politikernes holdninger til bibliotekets funktion og de faktiske handlinger fra Kulturministeriets side?*
2. *Hvordan hænger denne opfattelse af folkebibliotekernes funktion på det nationale plan sammen med den lokale praksis?*
3. *Hvordan kan bibliotekerne indtage en mere markant rolle som kulturinstitution i oplevelsessamfundet?*

Problemformuleringens første og andet punkt er med til at besvare den overordnede problemformuleringens, hvor det tredje punkt forsøger at se ud i fremtiden med udgangspunkt i de nutidige tendenser.

Metode

Målet med specialet er at opnå en større viden om bibliotekernes egentlige ståsted. Biblioteksvæsenet styres i praksis af kommunerne, men lovgives af Kulturministeriet, og det er her, der er blevet opdaget en holdning, der ikke nødvendigvis stemmer overens med det nutidige billede af de danske folkebiblioteker. Igennem specialet vil der være fokus på forskelle i de dannelses- og institutionsbegreber, der gør sig gældende i forhold til politikerne og den opfattelse, der ses i praksis.

Begrebsafklaring- og anvendelse

Specialet er en kulturteoretisk analyse af den tvetydighed, der findes i forholdet mellem de politiske holdninger og den faktiske praksis på landets folkebiblioteker. For at være i stand til at lave en sådan analyse er det nødvendigt at se på de anvendte kulturforståelser. I forbindelse med bibliotekerne er der tale om kultur, som noget man gør, og noget man er. Den første forståelse er kultur som en handling midlertidig i praksis, som er knyttet til erfarings- og meningsdannelse (Jantzen 2005) Dette er blandt andet knyttet til den deltagerkultur, som ses i samfundet i dag (Jenkins et al. 2006), hvor borgerne er villige til at lave en form for udtryk, blandt andet i form af Facebook grupper hvor mennesker samles om en holdning eller et specifikt kreativt udtryk. Kultur som noget man er handler om etnicitet, nationale, religiøse/politiske og sociale tilhørsforhold. Det er vaner, ritualer og normer, og er både noget som findes i kulturarven, og noget som man selv kan være med til at forme over tid (Scott Sørensen et al. 2008).

Den kulturopfattelse, der ses i forbindelse med Kulturministeriet og de øvrige kritikeres udtalelser om bibliotekernes funktion, er kultur som noget man har eller ikke har. Samtidigt ses i den forbindelse ses den universelle og snævre fortolkning, hvor kultur er det bedste man kan fremvise i form af diverse artefakter indenfor kunst, arkitektur, litteratur etc. Det er de værker, som man som borger dannes ud fra, og som bruges til at definere og måle kulturel dannelse over for omverdenen, ofte i form af en kanon (Scott Sørensen et al. 2006)

Oplevelsesbegrebet

Oplevelse er i dag med til at styre store dele af samfundet, og det er med til at påvirke bibliotekernes kulturtilbud. Ikke mindst er sidestillet oplevelsesbegrebet i opgaven i høj grad med dannelse og som katalysator for dannelsesprocessen:

”Oplevelser udtrykker, hvem individet i grunden er, og gør dette på en måde, der er mere oprindeligt end den forstandighed, som er normsættende for det moderne liv. ”Oplevelse” er således et normativt begreb for umiddelbare sansninger, som giver adgang til mere autentiske sider af selvet, end dem, der kan komme udtryk i hverdagen, hvor individets selvudfoldelse stækkes af rationalitetens spændetrøje” (Jantzen og Jensen 2006, s. 240-241)

Oplevelser i alle deres former kan således være med til at finde frem til det, som Søren Barlebo Wenneberg betegner som en konstanthedsfølelse, der er en form for kerne for selvets mange forskelligartede identiteter (Wenneberg 2000). Samtidigt kan oplevelser bruges som redskab til den ”Selvoverskridende selvforsikring” (Schmidt 2002)

Institutionsteorien og dannelsesteoriene er inddelt for sig selv i teoriafsnittet, da det her er muligt at videreanvende begreberne i forhold til biblioteket.

Opbygning

Teoriafsnittet omhandlende først dannelsesteori og senere institutionsteori skal give et overblik over de forskellige dannelsesformer, som der opereres med i opgaven, ligesom institutionsteorien skal give en forståelse af institutionsbegrebet, som blandt andet bruges til at forklare baggrunden for de politiske holdninger. I institutionsafsnittet ses yderligere på biblioteket som kulturinstitution.

Nanna Kann-Christensens artikel (Kann-Christensen 2008) omkring institutionel teori er anvendt på baggrund af forklaringen af institutionsbegrebet, som bliver anvendt til at forklare både brugernes og især de kulturministerielle politikeres opfattelse af bibliotekerne.

Skisma

Afsnittet skal give et overblik over den kulturministerielle holdning til de danske folkebibliotekers funktion og opgaver. Først beskrives det egentlige problem omkring forskellen mellem politikernes handlinger og deres faktiske holdninger. Her tages der især fat i Brian Mikkelsens udtalelser omkring biblioteket samt kulturminister Carina Christensens udtalelser om, at bogen skal have en særstatus på biblioteket (Danmarks Biblioteksforening 2008 og Kulturministeriet 2009). Herefter drages paralleller mellem den nutidige kulturministerielle holdning til biblioteket og kulturdebatten i midten af

1960'erne. Per Højholts artikel "Bibliotekernes rolle i kulturlivet" (Højholt 1963) og svaret på denne Vagn Klíngenberq-Nielsen "Kvalitet – ja, men hvilken?" (Klíngenberq-Nielsen 1963) beskriver den debat, som var gældende på daværende tidspunkt. Om bibliotekerne skulle koncentrere sig mest om kvaliteten i materialet eller om at nå borgerne.

Hele spørgsmålet handler i bund og grund om, hvorvidt bibliotekerne primært opfattes som værende kulturbevarende eller kulturskabende. For at besvare dette ses på Kulturministeriets kategorisering af kulturinstitutionerne (www.kum.dk)

Biblioteket i oplevelsessamfundet

Jeg har valgt at arbejde med to case-biblioteker og analysere, hvordan disse biblioteker er et udtryk for tendenserne indenfor biblioteksverdenen, men også er banebrydende indenfor områdets udvikling. Først laves dog en slags oversigt over det moderne bibliotek, og hvordan det spiller sammen med de generelle samfundstendenser.

Karakteristik af det moderne folkebibliotek

Bibliotekerne fungerer i det, som Lars Qvortrup vil betegne som et hyperkomplekst samfund (Qvortrup 2000). Derfor er der behov for at tegne et billede af bibliotekernes funktioner i dag, før der tages fat på de to case-biblioteker. Punktet indeholder blandt andet en beskrivelse af den moderne biblioteksbruger, hvis rolle har ændret sig drastisk fra 1960'erne og frem til i dag. Modellen over det lokale biblioteks funktion (Andersson og Skot-Hansen 1994) er med til at give et overblik over de forskellige roller, som bibliotekerne stadig i dag skal udfylde.

De mange forskellige medier og de udfordringer, som de bringer til biblioteket, sætter tydelige spor i bibliotek i dag og er med til at præge både bibliotekets opgaver og brugernes brug af biblioteket.

Case 1: Multimediehuset i Århus

I forbindelse med udvælgelsen af Multimediehuset som casebibliotek valgte jeg at lave et interview med en repræsentant for Hovedbibliotekets Multimediehus-sekretariat. Grunden herfor, var at få en dybere forståelse for bibliotekets tanker om deres egen udvikling, end det var muligt ud fra det værdigrundlag, som er tilgængeligt på Multimediehusets hjemmeside (www.multimediehuset.dk) Interviewet gav en meget større viden om bibliotekets ønsker og visioner for det kommende kulturhus, og interviewpersonen Marie Østergård tegnede et godt billede af den proces, der har forgået indtil videre som

forberedelse til Multimediehuset.

Til interviewet blev der udformet en form for interviewguide eller rettere en række spørgsmål, som der kunne arbejdes ud fra, da jeg ikke ville lade mig binde af en fast interviewguide. En sådan ville være til hinder, hvis der dukkede interessante og uventede spørgsmål op. Spørgsmålene er vedlagt opgaven som bilag (Bilag 1) ligesom en cd med en optagelse af interviewet er vedlagt (Bilag 2). Efter aftale med vejleder er der ikke vedlagt en transskribering af interviewet, men denne kan rekvireres, hvis det ønskes.

Kulturbyen Århus

For at få et bedre billede af bibliotekets betingelser, har jeg valgt at kigge nærmere på Århus som kulturby. Dette sker blandt andet på baggrund af Multimediehusets værdigrundlag, hvor et af målene er at være et bæredygtigt ikon for Århus (www.multimediehuset.dk). Ligeledes anvendes kommunens kulturpolitik (Århus 2007), vis mål og visioner stemmer overens med målene for biblioteket (Interview 2009)

Case 2: Hovedbibliotekets børnebibliotek, Aalborg

Der ses på bibliotekets visioner bag projektet ”Det (næsten) bogløse børnebibliotek”. Monica C. Madsens rapport (Madsen 2007) anvendes til at understøtte bibliotekets vision om børnenes dannelse, og hvordan denne kan styrkes i samspillet mellem børn og bibliotekarer. Interviewet med Sonja Ibach Nissen (Madsen 2007d) samt projektbeskrivelsen af ”Det (næsten) bogløse børnebibliotek”(Madsen 2007c) danner grundlag for analysen af bibliotekets udvikling. Herudover bruges rapporten ”*Fremtidens biblioteksbetjening af børn*”(Brandt og Poulsen 2008) til at udrede, hvilke dannelsesmæssige opgaver bibliotekerne har i forhold til børnene.

Aalborg og Nordjylland som vidensby og oplevelsesregion.

Afsnittet viser, hvordan der hele Region Nordjylland i disse år fokuseres meget på oplevelse og oplevelsesøkonomien. Der anvendes rapporter fra forskellige temagrupper under regionen, mere specifikt temagruppen for kultur og Temagruppen for oplevelsesøkonomi og turisme (2007), ligesom der ses på Aalborg Kommunes kulturpolitik (2009)

Fremtidens folkebibliotek

Det fremtidige biblioteks funktion

Her er der taget udgangspunkt i en blanding mellem de nuværende tendenser hos folkebibliotekerne og de fire scenarier, som opstilles i rapporten ”Folkebiblioteket år 2030” (Blouner et al. 2004). Herudover anvendes figur. 3 i Jan Graulunds artikel (Graulund 2006, s. 66)

Finansiering – herunder branding

I afsnittet forsøges det at give et bud på, hvordan man gennem branding især mod politikerne, kan forsøge at forbedre bibliotekernes økonomi. Niels Ole Porses artikel (Pors 2005) omkring branding af folkebiblioteker beskriver, hvordan bibliotekerne på tværs af landegrænser opfattes ens som et sted med bogen i centrum. Artiklens vigtigste budskab er, at bibliotekerne skal blive bedre til at gøre opmærksom på deres forskelligartede tilbud og services.

Her kigges også mod udlandet, hvor det er langt mere accepteret for diverse kulturinstitutioner at få en del af deres økonomiske midler gennem sponsorater og fundraising. Her anvendes blandt andet et afsnit fra Dorte Skot-Hansens bog ”Byens som scene” (Skot-Hansen 2007), hvor det beskrives, hvordan blandt andet de store museer i New York bruger deres trendværdi til at tiltrække unge velgørere.

Biblioteksrummet

En stor del af brugernes oplevelse af biblioteket er de fysiske rammer. Som det ses allerede gøres der rigtigt mange steder meget ud af biblioteksrummets udformning og udsmykning, og det er med til at forbedre helhedsoplevelsen af biblioteket. Der kigges mod udlandet, hvor især biblioteket i den amerikanske by Cerritos har totaloplevelse som tema for hele biblioteket.

Tre ønsker for folkebibliotekerne

Ønskerne er lavet på baggrund af de tendenser, som er begyndende i dag, men som ikke er fuldt udviklet endnu. Det skal opfattes som en ønskeliste for folkebibliotekerne med ting, som kan være med til at nå de mål, som man længe har haft ude i praksis.

Valg af case-biblioteker.

Hovedbiblioteket i Århus blev valgt ud fra deres konstante udviklingsarbejde. Siden 2004,

hvor projekt *Forvandringsrum* startede, har biblioteket arbejdet med forskellige formidlingsmetoder og måder, hvorpå man kan inddrage brugerne i aktiviteter såvel som i udviklingsfasen. I øjeblikket arbejder biblioteket frem mod indflytningen i det fremtidige kulturhus Multimediehuset, hvor de skal bo sammen med diverse samarbejdspartnere.

Børnebiblioteket på hovedbiblioteket i Aalborg har gjort noget, som få andre biblioteker har turdet gøre, nemlig at vælge børnene og deres aktiviteter og ønsker frem for bøgerne og det klassiske børnebiblioteks bogkrybber. Projektet omkring ”Det (næsten) bogløse børnebibliotek” har skabt debat omkring børn, deres dannelse på biblioteket og hvad skal erstatte bøgerne i biblioteksrummet.

Herudover er det kendetegnende for begge biblioteker, at de bryder med den traditionelle opfattelse af biblioteket som et bogtempel, hvor der kræves stilhed og ro. Alle medier, og ikke kun bogen, sættes i højsædet, og det er formidlingen af både arrangementer, medier og biblioteket i sig selv, der er i fokus.

De to udvalgte biblioteker er hovedbiblioteker i to af landets største byer og har som sådan et stort besøgstal og givetvis også større muligheder end mindre biblioteker i mindre kommuner. De er ikke udvalgt ud fra deres størrelse, da også mindre biblioteker har lavet spændende udviklingsprojekter inden for de seneste år, eksempelvis Læringscentret på Nørrebro Bibliotek, som skal hjælpe bibliotekets brugere med alt lige fra informationssøgning til retshjælp og jobsøgning. Især Aalborg Bibliotekerne har valgt at gå forrest med deres børnebibliotek, og de er banebrydende indenfor børnebiblioteksverdenen med deres fokus på de ikke-boglige medier.

Sidst og ikke mindst er begge biblioteker placeret i socialdemokratisk ledede kommuner. Hvis man ser på Socialdemokraternes kulturpolitik (Socialdemokraterne 2010) ønsker partiet godt nok ligesom de konservative politikere, at litteraturen styrkes frem over, men samtidigt ønsker de en ligestilling af medieformerne, ligesom det ligger op til i biblioteksloven (Lov om biblioteksvirksomhed 2000) Herudover ønsker partiet en udvikling af bibliotekerne til at være et ”Multikulturhus”, der er åbent for alle og alle kulturformer.

Min egen læreproces

Opgaveprocessen

Selve afgrænsningen af projektet var en større proces. Når man skal bruge 5 måneder på et projekt, er det nødvendigt at finde et emne, som kan udfylde de fem måneder, uden man bliver træt af det, inden for de første måneder. Derfor brugte jeg i starten meget tid på at indsnævre problemstillingen. Mine oprindelige ideer havde mere basis i opfattelsen af den gode oplevelse og havde smagsdommeri og høj- vs. lavkultur som fokus. Det var i den forbindelse, at jeg blev mere opmærksom på de konservative kulturministerielle politikeres holdning til biblioteket.

Når man arbejder alene frem for at arbejde i en gruppe, kan det til tider være svært at holde fokus og overskue hele opgaven, når man ikke har nogen at sparre og vende ideer med. Her har samarbejdet med vejlederen været vigtigt for at bevare fokus hen over perioden. Ligeledes har det hjulpet at tro på sin problemstilling og vide, at ens udgangspunkt er godt nok. Gennem så lang en opgaveperiode vil man utvivlsomt på et eller andet tidspunkt komme til at tvivle på, om opgavens udgangspunkt er stærkt nok.

Gennem en læringsstiltest har jeg fundet frem til, at jeg overvejende tilhører profilen ”Reflektoren”. Min reflektoriske tilgang til opgaverne får tit mine planer til at skride, fordi jeg kommer til at tænke over en specifik ting i stedet for at fokusere på et større område. Karakteristisk for reflektoren er også, at man har brug for at arbejde sammen med andre. Læringsstiltesten er tilgængelig på www.ventures.dk

På trods af mange tidligere opgaveperioder er det kommet bag på mig, hvor meget opgaven har fyldt. Det bliver nemt at stirre sig blind på opgaven og en specifik problemstilling, og dette gør det måske svært at åbne sig op for input udefra.

Selve opgaven

Fokus har været på folkebibliotekerne, da det vil være min fremtidige arbejdsplads. Derfor har det været vigtigt for mig at opnå en større viden omkring deres faktiske situation, og hvilke fokuspunkter, der gør sig gældende i praksis. Gennem min uddannelse har jeg interesseret mig for dannelsesbegrebet og den udvikling af dette, som man har set gennem de seneste år. Den stort set direkte kobling med oplevelsesbegrebet er dog ny for mig som arbejdsområde. Forbindelsen er kommet, efter jeg har set flere beskrivelser af oplevelser

som havende dannelsesmæssige potentialer. På samme måde som dannelse og til dels læring beskrives oplevelse som noget, der gør en forskel i forhold til det hidtidige.

Det var uventet, at bibliotekerne på nogle punkter ikke lægger så langt fra kulturministeriets ønsker som først antaget. Oversættes almindelig dannelse til bibliotekets lovmæssige pligt til at styrke borgernes uddannelse (Lov om biblioteksvirksomhed 2000, § 1) kan man ikke komme uden om bibliotekernes rolle som læringsinstitution. Samtidigt er bibliotekarernes rolle som vejleder stadig gældende og måske mere markant end nogensinde før.

Metodiske fravalg

Jeg har fravalgt at lave et interview med Aalborg Bibliotekerne i forbindelse med udvælgelsen af deres børnebibliotek som case-bibliotek i specialet. Denne beslutning bundes mest i, at jeg har fået den ønskede information gennem de fundne artikler.

I forbindelse med omverdenens kritik af bibliotekerne, dvs. andre kritikere end politikerne, og i forbindelse med debatten omkring biblioteksfejden i København, kunne det have været interessant at lave en analyse af, om det var flest modstandere eller tilhængere af denne udvikling. Dette ville dog ikke alene være et kæmpemæssigt stykke researcharbejde, men en sådan analyse ville også lukke op for helt nye problemstillinger, der, skønt de sikkert er interessante, hører til i et projekt for sig.

Teoriafsnit - præsentation af dannelsesformer og institutionsteori.

Den nye dannelse

I løbet af opgaven vil jeg anvende teori om to former for dannelse. Den traditionelle dannelse, oftest knyttet til uddannelse og de skrevne medier, og et mere moderne syn på dannelse, som i langt højere grad er baseret på erfaring og oplevelse.

Den nye form for dannelse er i høj grad koblet med oplevelsesdelen i samfundet, ligesom den nye term *literacy* er dukket op som en betegnelse for dannelse eller rettere kundskaber. Her spiller digital dannelse en vigtig rolle, og det er en form for dannelse, som er blevet nødvendig især inden for det sidste årti. Som aktiv borger i informationssamfundet er det nødvendigt med en forståelse for de digitale medier og deres rolle i samfundet og kulturerne. Ligeledes er det som senere beskrevet nødvendigt at lære at navigere i forskellige informationsstrukturer samt lære at begå sig i forskellige sociale virtuelle fora.

Dannelse, ligesom læring, handler om at overskride grænser, nå til en ny erkendelse og på den måde danne sig (Qvortrup 2000). Oplevelser, hvad end det drejer sig om større ting, såsom rejser, ritualer dvs. fødselsdage, bryllupper eller begravelser, ferier eller større kulturbegivenheder eller bare mindre begivenheder i hverdagen, har alle et erkendelsesskabende og dermed dannende potentiale (Jantzen og Jensen 2006).

En anden del af dannelsesforståelsen, som har ændret sig en del gennem de seneste år, er delingen mellem den individuelle og den almene dannelse. Tidligere var den individuelle dannelse noget, som var overladt helt og aldeles til den enkelte selv. Det er stadig op til den enkelte at opsøge de muligheder, der er for selvdannelse, men mængden af muligheder der stilles til mulighed er langt større, end hvad der tidligere var tilfældet.

Den almene dannelse er knyttet både til undervisningssystemet, til generel opdragelse og til bibliotekerne. Betydningen af almen dannelse har traditionelt været, at det har været en række færdigheder og en mængde litteratur, som man skulle have og kende til for, at man var ordentligt ”dannet”. Formålet med de danske folkebiblioteker er således beskrevet, at bibliotekerne skal ”...fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger, tidsskrifter og andre egnede materialer til rådighed såsom musikbærende materialer og elektroniske informationsressourcer, herunder internet og multimedier”. (Lov om Biblioteksvirksomhed, 2000)

Tidligere tiders opfattelse af biblioteket som et bogens tempel, hvor bibliotekaren var garanten for den gode viden, kultur og dannelse, gør sig ikke længere gældende for det moderne biblioteksvæsen. Biblioteket i sin originale form, hvor alt var fokuseret på det skrevne medie, passede ind i det klassiske dannelsesbillede, dvs. en opfattelse af dannelse som ligestillet med uddannelse, og mere specifikt, den boglige dannelse.

Folkebiblioteket har altid været en institution, som understøtter læring og dannelse, men rollen har tidligere været langt mere markant, end hvad der er tilfældet i dag. Før det blev almindeligt at have adgang til internettet i private hjem, var biblioteket det eneste sted for borgerne at henvende sig, hvis man ønskede at udforske et emne og ikke ville købe informationerne i form af bøger i boghandlen.

Alligevel er læring og dannelse stadig kendetegn for biblioteket, men i dag er dannelse og oplevelse næsten overensstemmende begreber. Oplevelser har et erkendelsesmæssigt potentiale (Jantzen og Jensen 2006), der kan igangsætte en større eller mindre grad af dannelse. Samtidigt med at opfattelsen af dannelse har ændret sig, har grænserne for ny viden og omgivelserne, hvori denne viden dannes, ligeledes ændret sig. Skellet med sand viden og såkaldt pseudoviden er blevet mindsket med demarkationskriteriets forsvinden, og hverdagsviden, og hermed hverdagsoplevelser, er blevet gyldige kilder til viden og dannelse (Wenneberg 2000). Sociale møder, både fysiske og digitale, er plads for dannelse, og i det følgende beskrives hvorledes denne form for dannelse har vundet større indpas.

Dannelse gennem selvrealisering/selviscenesættelse

De digitale og sociale medier har gennem de sidste knap ti år vundet indpas hos næsten alle danskere, hvilket har været med til at skabe nye muligheder for individet for at skabe en ny identitet eller udforske og udvikle den eksisterende. Medierne er blevet en næsten nødvendig del af den menneskelige kommunikation på den måde, at tidligere kommunikationsformer er blevet suppleret eller erstattet af de nye sociale teknologier. Mængden af måder, hvorpå man kan danne sig selv som mennesker er dermed steget, hvilket bliver udnyttet til fulde af især de yngre brugere.

Den postmodernistiske tanke, som blandt andet gjorde sig gældende i punkkulturen i 1980'erne, om, at man har én identitet, indtil man vælger at tage en ny, er stadig gyldig. Dog opererer man ikke længere med, at individet kun har én identitet, men at man er sammensat af mange identiteter (Qvortrup 2000, Wenneberg 2000). Disse identiteter er

forskellige alt efter, hvilket forum de skal agere i. Alle disse identiteter har hver især deres eget dannelsespotentiale, idet de indeholder muligheder for nye oplevelser og ny viden.

Et sted, hvor man ser en fusion af oplevelses- og videnssamfund, er i begrebet livslang læring. En kombination af blandt andet længere levetid, efterløn, usikkert arbejdsmarked, større konkurrencekrav har været med til at skabe fornyet lyst hos borgerne til at uddanne og dygtiggøre sig. Større rejseaktivitet har gjort, at mange er blevet nysgerrige efter at lære mere om fremmede kulturer, og oplevelsessamfundets evige jagt på nye oplevelser og udfordringer er med til at skabe grobund for nye dannelsesplatforme. Hvor man førhen tog en kortere eller længerevarende uddannelse, og herefter forblev på dette niveau, er der i dag krav om, at man holder sig up to date inden for sit felt. Samfundet er blevet til en grænseløs skole, hvor det stilles krav til borgernes udvikling og læring (Qvortrup 2001)

Folkebibliotekernes rolle som institution er at understøtte brugernes dannelse, hvad enten det handler om den livslange længe eller om at udforske og udvikle de muligheder, der er indenfor selviscenesættelse. Som jeg vil uddybe i et senere afsnit, rummer biblioteket mange muligheder for brugerne for at udbrede deres egen viden og personlighed, og herigennem skabe rum for dannelse for både sig selv og andre. Ikke alene nedbrydes skel mellem forskellige kulturer, men forskellene mellem høj og lavkultur kan udviskes, når oplevelsesformålet er fælles for alle.

Begrebet dannelse dækker således ikke længere kun over boglig uddannelse, men over alle de situationer og møder, hvor der er mulighed for at skabe ny viden og nye oplevelser. Den nye opfattelse af dannelse skal ikke forstås som om, at bogens dannelsesmæssige potentiale ikke længere værdsættes, men oplevelse i dets bredeste forstand har vundet indpas på biblioteket.

Institutionsteori

At folkebibliotekerne er en kulturinstitution, hersker der ingen tvivl om, men definitionen af institutionsbegrebet dækker ikke bare over en institution som en organisation men også over *institutionaliserede* handlemåder og tankemønstre. At handlinger, opfattelser og værdier institutionaliseres betyder, at ved at de reproduceres over en kortere eller længere

periode, skabes en *”taget for givethed” (...)* *Reproduktionsprocessens rutinemæssige karakter(...), bevirker endvidere, at institutioner er svære at forandre, de forandrer sig langsommere end deres omverden og besidder deres egen logik*”(Kann-Christensen 2008, s. 141). For at en sådan proces kan finde sted, skal der være tale om strukturer, der eksisterer over en vis tidsperiode og som eksisterer inden for et givet felt. Eksempler på institutioner, der er alment gyldige i samfundet, er ægteskab, demokrati (Kann-Christensen 2008; Wenneberg 2000), og måden vi holder juleaften på. I det her tilfælde handler det også om måden, hvorpå man opfatter en given organisation/institution, her biblioteket. Sådanne opfattelser, ligesom andre institutioner, accepteres socialt i samfundet.

Biblioteket som kulturinstitution

Betydning i det demokratiske samfund

Biblioteksvæsnen bliver ofte omtalt som en af grundpillerne i et moderne demokratisk samfund (Bomholt 1963; Emerek 1991), og historisk set har bibliotekerne været med til at gøre viden og kultur tilgængelig for dele af befolkningen, som ellers ikke havde mulighed for at uddanne sig eller havde kontakt til øvrige kulturtilbud. Folkebibliotekerne adskiller sig fra andre kulturinstitutioner ved at henvende sig til alle befolkningsgrupper og ved, at brugen af biblioteket som grundlag er vederlagsfrit. Der stilles ikke krav til uddannelsesniveau, social og økonomisk baggrund eller til engagement, så institutionen burde være tilgængelig for alle. I sin funktion som dette multikulturelle mødested virker biblioteket demokratiserende og ligestillende i samfundet, til trods for at kritikken har lydt på, at de unge brugergrupper favoriseres blandt andet i valget og brugen af medier. De nye arbejdsopgaver, som bibliotekerne har fået gennem det seneste år ti, er ligeledes med til at skabe lighed og muligheder på tværs af sociale skel. Eksempelvis har læringscentre og gademedarbejdere været med til at gøre biblioteket til en del af lokalsamfundet i lokalområder, hvor størstedelen af beboerne har en anden etnisk baggrund, og hvor mange hører til på bunden af samfundet hvad angår økonomi og uddannelse. Til trods for bibliotekernes indsats for at passe bedre ind i det omkringliggende samfund, ytrede tidligere kulturminister Brian Mikkelsen sin mening om, at bibliotekerne skal holde sig til bogen som kerneydelse, og at de *”... hverken skal være oplevelsescentre eller kulturhuse. Hvis der bliver eksperimenteret for meget, at bøgerne mister fodfæste, må biblioteksloven strammes”* (Andersen 2008)

Opfattelsen af biblioteket, som stadigvæk er et bogens tempel, hænger blandt andet sammen med, at det er en institution.

Hvad kendetegner en institution?

En institution er en organisation eller en faggruppe, som gennem et fælles formål og gennem en generel accept i samfundet, er blevet institutionaliseret. En sådan organisation kendetegner sig blandt andet ved, at den opfattes som stabil og til en vis grad statisk. Store udviklinger og ændringer af institutionens kerneværdier-/områder er besværlige og kan være langtrukne, da det ikke kun handler om at institution ændrer sig indefra, men samtidigt om at skabe accept af ændringen i det omkringliggende samfund. Som tidligere beskrevet, gør Andreas Audunson i sin artikel (Audunson 2001) opmærksom på, at der kan være stor forskel på opfattelsen af biblioteket. Disse forskelle skyldes oftest, at borgere og politikere har det, som han betegner som *institutionaliserede billeder* af biblioteket, hvilket blandt andet består i en række faste forventninger til bibliotekets opgaver og services. Når disse billeder og forventninger nedbrydes under større forvandlinger af bibliotekets udtryk, kan der derfor opstå en modstand eller undren hos brugerne, da det ikke svarer overens med deres forestilling af biblioteket. De nye arbejdsopgaver for de danske folkebiblioteker samt det, at biblioteket er blevet til et rum for oplevelse og dannelse i høj grad på brugernes egne præmisser, passer ikke ind i tidligere tiders opfattelse af biblioteket som værende præget af ro og fordybelse i det skrevne medie. Derfor opstår der denne kritik, i stedet for at forsøge at skabe en forståelse for udviklingen.

Statisk vs. dynamisk

Opfattelsen af den kulturinstitution, som biblioteket er, som værende statisk kan siges at være passende, når det kommer til bibliotekernes kerneværdier. Fri og lige adgang for alle til en bred vifte af medie- og kulturtilbud er stadigvæk grundstenen for de danske folkebiblioteker; en værdi som ikke har ændret sig siden den første bibliotekslov i 1920.

Det moderne folkebibliotek, der eksisterer i oplevelses- og videnssamfundet, er i sit udtryk og i sit udbud en dynamisk organisation. Rapporten Reach Out (2008) viser, hvordan kulturinstitutioner, herunder også flere biblioteker, indgår i dynamiske samarbejder med brugerne, og hvordan det er til gavn for både begge parter. Casper Hvenegaard Rasmussen

og Henrik Jochumsen beskriver i deres artikel (Hvenegaard Rasmussen og Jochumsen 2006), hvordan brugerne selv går ind i processerne på bibliotekerne og stiller krav til udvikling og fornyelse. Dialog og brugerdrevet innovation er med til at skabe en institution, hvor brugerne får større forståelse for bibliotekets opgaver og funktion. Modsat politikeres og andre kritikeres opfattelse af institutionen som værende statisk, hvor man skal holde fast i de klassiske dyder, er det danske biblioteksvæsen på vej til at blive en vigtig del af oplevelsessamfundet, hvor det trods fastholdelsen i de klassiske kerneværdier er med til at skabe nye former for kulturel væren og dannelse.

Analyse

Skisma i forhold til den ministerielle position.

Selve skismaet

Kulturministeriet har i de seneste år igangsat en lang række af innovative kulturprojekter med fokus i bibliotekerne, og der er indgået kulturaftaler med regionerne, der skal sikre finansiering af nye projekter. Allerede i 2003 startede Kulturministeriet en læselystkampagne, som har til formål at skabe større opmærksomhed omkring bogen, og i den forbindelse også bibliotekerne. Kampagnen er i dag udvidet til at omhandle diverse projekter omkring skolebiblioteker og biblioteker i børnehaver. Herudover fokuseres der i rapporten Reach Out (2008) på brugerinnovation og brugerinddragelse, og på, hvordan de nye, og yngre, brugergrupper kan være med til at skabe udvikling i kulturen.

Alligevel fornemmes det, at der bagved facaden ligger en holdning til biblioteket og dets funktion, som er hentet fra 1960'ernes kulturdebat, hvor formålet med kulturinstitutionerne og især bibliotekerne var oplysning og dannelse af befolkningen. Folkebibliotekerne ligestilles af Kulturministeriet med museer og arkiver som kulturbevarende institutioner (www.kum.dk) og det er rigtigt nok en opgave, som biblioteksvæsenet til alle tider har varetaget. Ministeriet har igangsat mange nye projekter inden for kulturbevarelse og digitalisering af kulturarven, hvilket kun er positivt, når det gælder museumsverdenen og landets historiske arkiver. Men opfattelsen af folkebibliotekerne, som værende overvejende kulturbevarende frem for kulturskabende, stemmer hverken overens med praksis eller brugernes forventninger.

Andreas Audunson (Audunson 2001) gør det klart, hvor svært det er at lave nye tiltag på bibliotekerne, når politikernes, brugernes og bibliotekarernes opfattelser af bibliotekets

funktion er vidt forskellige. Det er den problemstilling, der gør sig gældende i dette tilfælde.

En usamtidig opfattelse af biblioteket – biblioteket i industrisamfundet.

Problematikken dukkede op for flere år siden, hvor daværende kulturminister Brian Mikkelsen udtrykte sin utilfredshed med, at bibliotekerne ikke længere kun er fokuseret på det trykte medie. Musik samt digitale og sociale medier hører ikke med til bibliotekernes opgave, der, efter hans mening, er at danne og kultivere borgerne. Bøgernes status som det herskende medie på bibliotekerne er der ikke pillet ved, men rollen som det eneste og altafgørende medie mistede bogen for flere årtier siden.

Denne holdning til bibliotekerne ses tilbage i 1960'erne, hvor kvalitetsdebatten omkring folkebibliotekerne blandt andet handlede om, hvor vidt der skulle tages mest hensyn til litteraturen eller til brugerne. En af kritikkerne, der mente, at bibliotekerne havde for lidt fokus på bogmediet, og at der skulle mere fokus på kvaliteten af materialerne, var bibliotekaren og forfatteren Per Højholt. Ifølge ham lod bibliotekerne sig i alt for høj grad styre af samfundets tendenser, frem for at prioritere ”den bedste litteratur” (Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen 2006, s. 103):

”Jeg tror ikke, bibliotekerne i disse pop- og musikradiotider skal føle sig på alt for sikker afstand af fænomenerne, vi har dem i høj grad inde på livet (og i et vist omfang på hylderne, og stærke kræfter indenfor murene arbejder i åbenbart tryk uvidenhed på deres fremme (...) passer vi ikke på, må vi om en overskuelig årrække spørge os selv, om vi ikke uden at vide det er blevet øg for underholdningsindustriens vogn eller, mere tidssvarende, vimpel på dens dollargrin” (Højholt 1963, s. 99)

En af Højholts kritikere var Vagn Klingenberg-Nielsen, der ligesom Per Højholt ønskede, at bibliotekerne skulle yde den bedst mulige service for borgerne. Dog mente han, at det var at have i mente, at bibliotekerne, også dengang, skal betjene hele befolkningen og ikke kun den intellektuelle elite (Klingenberg-Nielsen 1963). Derfor måtte materialernes litterære kvalitet ifølge ham ikke blive bibliotekernes eneste udvælgelseskriterium. På dette tidspunkt i starten af 1960'erne var netop den litterære kvalitet og bibliotekernes moralske forpligtigelse overfor brugerne noget af det, som var kendetegnende for biblioteket og for kulturen generelt. Oplysningsdelen af biblioteksloven (Lov om biblioteksvirksomhed

2000) spillede i industrisamfundet en langt større rolle, grundet befolkningens dårligere informationskompetencer og lavere uddannelsesniveau. Staten og herunder bibliotekerne så det som deres opgave at lave kvalitative vurderinger af litteraturen og udvælge de værker, som man fandt bedst egnede til biblioteket brugere. Dette formynderiske ekspertstyre, som bibliotekets brugere var underlagt (Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen 2006), og som holde den ”dårlige” kultur uden for biblioteket, er i stil med regeringens kulturkanon (Kulturministeriet 2006) og Brian Mikkelsens modvilje mod underholdningen på biblioteket (Kassebeer og Bentsen 2005)

Kritik af biblioteket

Kritikken af bibliotekernes udvikling, mod et mere brugerpræget og dynamisk rum, tog for alvor fart med planerne for det nye hovedbibliotek i København, Byens Hus.

Biblioteksleder Pernille Schaltzs (Andersen 2007) forslag om at flytte mere materiale på depot for at gøre plads til flere og nye aktiviteter, blev mødt med stor forundring, hvilket var starten til det, som biblioteksverdenen døbte *Biblioteksfejden*. Kritikken lød på, at biblioteket herved ville fjerne sig fra dets kerneydelser og, at man ville skabe et rum, som kun ville tilgodese de yngre brugergrupper. Generelt har der de seneste år været en stigende debat af biblioteksvæsenets nye arbejdsopgaver, såsom sociale medier, Borgerservice og integrationsarbejde, ligesom den stigende brug af digitale medier i forbindelse med biblioteksarbejdet er blevet kritiseret for at skubbe bogen i baggrunden. Den debat, der har været gennem de seneste år angående folkebibliotekernes funktion, har især fokuseret på bogen som bibliotekets kerneydelse, og hvordan denne ydelse, efter kritikernes mening, er ved at glide i baggrunden. Bagved ligger en opfattelse af bogen som det herskende medie til trods for, at medierne blev ligestillet ved biblioteksloven fra år 2000 (Lov om Biblioteksvirksomhed 2000, §1). Til trods for denne ligestilling har både kulturminister Carina Kristensen og tidligere kulturminister Brian Mikkelsen ytret sig talrige gange om, at bogen skal have særstatus på biblioteket (Kristensen 2009 og Mikkelsen 2008), hvorfor Pernille Schaltzes forslag ikke ses som værende positivt. Brian Mikkelsen har ligeledes pointeret, at bogen har det største dannelsesmæssige potentiale, og at popmusik og andre medier, der har underholdning som formål, ikke hører inde under bibliotekernes opgave (Mikkelsen 2005).

To journalister ved Berlingske Tidende går endda så langt som at erklære det klassiske

folkebibliotek for dødt (Andersen og Kassebeer 2008) Ifølge dem har bogen mistet sin status på biblioteket, og bibliotekarerne er blevet ligeglade med den manglende interesse for det skrevne medie. De beskriver fremtidens bibliotek som ”... *et møde-, være- og lærested, hvor summende samtaler og bippende PC-spil går forud for tavshed og fordybelse*” (Andersen og Kassebeer 2008, s. 1) Efter deres mening er udviklingen af folkebiblioteket ikke ønskelig i den form, som det ses i dag. Stilhed, fordybelse og dannelse skal præge biblioteksrummet og brugernes brug af biblioteket, og man forestiller sig et fysisk biblioteksrum, som det så ud for 30-40 år siden, hvor den stereotype bibliotekar med knold i nakken tysser på lånerne, som ikke tier stille. Låneren skal komme på biblioteket for at søge viden og for at læse litteratur, eller rettere finlitteratur. Sociale medier, arrangementsvirksomhed og internettet er ifølge journalisterne kun med til at udvaske biblioteket og gøre det til en institution styret af markedet, hvor der fokuseres mere på brugernes krav end på de traditionelle værdier.

Selvom deres holdninger er langt mere ekstreme end dem, som er blevet udtrykt af kulturministrene, ligger der stadig den samme holdning til bibliotekets funktion til grund. Hovedfunktionen som en kulturbevarende institution er stadig det, som gør sig gældende, hvilket ikke anfægtes i praksis. Marie Østergaard fra Multimediehus-sekretariatet, Hovedbiblioteket i Århus (Interview 2009) pointerer, at biblioteket også i fremtiden vil have en stærk kulturbevarende funktion, men at den kulturskabende rolle bliver mere og mere fremtrædende. Den kulturdannende funktion hænger sammen med de nye dannelsesformer, som ses i oplevelsessamfundet, hvorimod den kulturbevarende funktion til dels hænger sammen med tidligere tiders syn på dannelse.

Biblioteket som institution – kulturbevarende eller kulturskabende?

Kulturministeriet opfatter biblioteket som en institution, der hovedsageligt skal understøtte den kunst- og institutionspolitiske streng i den trestrengede kulturpolitik (Graulund 2006). Denne streng, som har til formål at sikre kunstens udbredelse og, at så mange mennesker som muligt, kommer i kontakt med kunsten, har førsteprioritet. Med denne opfattelse sættes kulturpolitikens tredje streng, der indeholder det oplevelsesmæssige aspekt af det moderne folkebibliotek, til side, ligesom der ses bort fra kulturpolitikens anden streng; kulturelt demokrati. Denne streng, har den sociokulturelle diversitet som hovedområde, og som blandt andet omhandler de multikulturelle sociale møder, som ses i biblioteksrummet, sættes i baggrunden i forhold til kunsten. Disse møder er skabende i den forstand, at her er

kultur, noget man gør, og noget man er (Scott Sørensen et al 2005), og begge opfattelser kan ses i biblioteket.

Det kan være svært at ændre omverdenens, herunder også politikernes, opfattelse af en institution, men her er der tale om et meget statisk billede af bibliotekerne. Disse ses næsten som en tradition og er et eksempel på denne ”taget for givethed”, som typisk præger institutioner. Herudover gives der udtryk for, at bibliotekerne har en form forpligtigelse i form af deres historie, at den bevarende og litterært dannende rolle skal bevares. Både den tidligere og den nyværende kulturminister har udtrykt en vis frygt for, at bibliotekerne fjerner sig for meget fra de traditionelle værdier og kernekompetencer. Selvom mange af bibliotekernes opgaver er fastlagt ved lov, frygter de, at bogen som medie vil forsvinde; en holdning, som jeg senere vil vise, bestrides fra flere sider.

Alligevel tager Kulturministeriet initiativ til projekter, der understøtter de to andre strenge i kulturpolitikken til trods for, at den bagvedliggende holdning til biblioteket er statisk og gammeldags.

Bibliotekets funktion

Hvis biblioteket i stik med Brian Mikkelsens ønsker ikke skal være et kulturhus eller et oplevelsescenter (Andersen 2008), hvordan skal biblioteket så udforme sig? Her spiller blandt andet tolkningen af kulturbegrebet ind. Den opfattelse af kultur, som især Brian Mikkelsen er udtryk for, er meget ensidig. Her opfattes kultur kun som artefakter eller kulturelle aktiviteter (teater, musik, happenings). Der lægges vægt på, at alle skal have adgang til kulturen, og alligevel opfattes mødet mellem mennesker ikke som kulturel/dannende aktivitet. Det synes mærkeligt, at bibliotekerne som kulturinstitution ikke må favne flere eller alle af kulturbegrebets utallige facetter. Hvis man som Brian Mikkelsen vælger at se bort fra en betydning af kulturbegrebet som værende blandt andet sociale, aldersmæssige og etniske grupperinger og interessefællesskaber, hvad har man så tilbage? Ses kulturbegrebet i sin allerbredeste forstand, såsom det eksisterer på de fleste biblioteker, kan man ikke undgå at betegne bibliotekerne som kulturhuse. Endvidere opstår der et problem i forhold til alle de nye arbejdsopgaver, som bibliotekerne gennem de seneste år har påtaget sig eller er blevet påtvunget i forbindelse med kommunesammenlægningerne. Mange af disse opgaver er ligeledes med til at gøre biblioteket til kulturhuse og servicecentre, som spiller en vigtig rolle i lokalsamfundene.

Der vil opstå store logistiske problemer hos mange kommuner, hvis bibliotekerne ikke længere skulle varetage disse opgaver.

Høj- og lavkultur – smagsdommeri i kulturen

Som tidligere nævnt har både nuværende kulturminister Carina Kristensen og tidligere minister Brian Mikkelsen givet udtryk for, at bogen skal have særstatus på biblioteket, til trods for en ligestilling af medierne. Her ses en opfattelse af bogen som havende en større kvalitet som medie end andre former såsom internetressourcer eller musik. Alt dette sker i et samfund, hvor udvalget af medier er større end nogensinde før, og hvor koblingerne mellem dem udforskes på helt nye måder.

Marie Østergaard fra Hovedbiblioteket i Århus lagde under sit interview vægt på, at det for dem er indholdet af materialet, der vægter højest, og så kommer formen på materialet i anden række. At bogen skulle være et bedre medie end en internetkilde, passer sikkert i nogle tilfælde, men også her er der sket en udvikling. Både bibliotekarer og brugere er blevet bedre til at kvalitetsvurdere internetressourcer, og mange informationer findes i dag kun på internettet. Selvom udvalget af medier er steget drastisk det seneste årti, mener Marie Østergaard ikke, at bogen som medie er truet. Det er stadig bogen, som er hovedattraktionen på biblioteket, om end formidlingen af den har ændret sig. Professor ved Institut for Medier, Erkendelse og Formidling ved KU, Stig Hjarvad mener ligeledes, at bogen stadig vil være en essentiel del af kulturlandskabet

”... selvom vi bevæger os ind i en audiovisuel kultur, betyder det ikke, at teksten kommer til at spille en mindre vigtig rolle – teksten er ikke truet, tværtimod” (Madsen 2007a, s. 17).

Som jeg vil komme nærmere ind på senere i opgaven spiller bogen ikke en mindre rolle end tidligere på biblioteket, men formidlingen af den har ændret sig markant.

Kulturkanon

Kulturministeriet nedsatte i 2006 syv forskellige udvalg, der havde til opgave at udvælge de vigtigste værker inden for en række kategorier. Værkerne skulle være toneangivende inden for kategorien, som er i stand til at *”..beskrive, hvad der er karakteristisk og markant i dansk kultur”* (Kulturministeriet 2006). Formålet med kanonen var at give befolkningen et bedre kendskab til den fælles kulturarv, og samtidigt være med til at styrke denne fornemmelse af fællesskab. Selvom kulturkanonen skulle være til for hele befolkningen, er værkerne udvalgt af eksperter og frontfigurer inden for hvert deres felt. De har vurderet

værkernes vigtighed for kulturen og vurderet deres specifikke kvalitet frem for andre værker.

At det er eksperter, der på kulturministeriets vegne har fundet frem til de vigtigste værker inden for dansk kultur, er udtryk for et syn på kultur som en måleenhed, der kan kvalitetsvurderes på et generelt plan. Selvfølgelig kan kultur kvalitetsvurderes, men vurderingen er helt og aldeles personlig og er noget, der bør ske hos individet og herefter måske deles med andre. Da oplevelsen at et værk er individuel (Graulund 2006), har alle værker en forskellig vigtighed fra person til person.

Målet med kulturkanon dækker over et dannelsessyn, hvor den almene dannelse prioriteres højt. Dette ses ikke normalt som værende negativt bortset fra, at det i dette tilfælde handler om, at befolkningen skal samles om en fælles national arv. Man fristes næsten til at tænke på nationalpatriotisme, som man ser det i USA, hvor man lærer at hædre fædrelandet og det, som kommer ud af det. Dette sker i et globaliseret samfund, hvor mange er knyttet tættere til mennesker og kulturer, der befinder sig geografisk langt væk, end de er til deres nationale og lokale samfund.

Dannelsen af kulturkanonen er fra regeringens side et udtryk for en instrumentel opfattelse (Skot-Hansen 2006) af kultur og kulturpolitik. Udover det dannelsesmæssige potentiale, der ligger i kulturen, skal kanonen være med til at skabe en større fællesskabsfølelse omkring den danske kulturarv. Kunst og kultur bruges bevidst som et værktøj til at nå et større samfundsmæssigt mål, i dette tilfælde politikernes kamp for at skabe en smule samling på en kulturscene, hvor globaliseringen spiller en større rolle end nogensinde før. I den forbindelse virker det i nogle tilfælde som om, at dét, at en kunstner eller et værk er dansk, er et kvalitetsstempel i sig selv. Samtidigt kan kulturkanon bruges som målestok i forhold til borgernes dannelse i forhold til en opfattelse af kultur, som noget målbart; noget man enten har eller ikke har (Scott Sørensen et al. 2008)

Modsætningen til den instrumentelle kulturpolitik er den ekspressive logik (Skot-Hansen 2006) Her er det oplevelsen, der er i centrum, og vel at mærke oplevelsen for oplevelsens skyld. I oplevelsessamfundet, er det blevet legalt for brugerne at vælge ud fra deres følelser, og ikke mindst er det legalt at vælge kultur for kulturens skyld. Der behøver ikke længere at være en dybere mening med at vælge eller fravælge kunst og kultur, hvilket skaber nye muligheder for kulturinstitutionerne.

Opdeling af kulturelle aktiviteter og værker i høj og lavkultur har traditionelt handlet om, at lavkultur var tilgængeligt for den generelle befolkning, hvorimod højkulturen kun var tilgængelig og forståelig for en mindre gruppe. Eksempelvis har poplitteratur ifølge litteraturkritikerne ikke nogen større værdi i forhold til den kunstneriske verden. Harry Potter er blevet betegnet som børnebøger uden betydning for den litterære verden, men alligevel har serien formået at skabe interesse for bøgernes univers hos en gruppe af børn og unge, som ikke tidligere læste eller gik på biblioteket. At bøgerne er solgt i over 400 millioner eksemplarer på verdensplan betyder ikke, at det er dårligere litteratur af den grund. Den finlitteratur, som Jens Andersen og Søren Kassebeer (Andersen og Kassebeer 2008) efterlyser på bibliotekerne, er modsat kun tilgængelig for en smal gruppe af brugere, ofte bestående af højtuddannede og intellektuelle, der traditionelt set har tilhørt overklassen.

Smagsdommeriet over for den litteratur og kultur, som enten henvender sig til masserne eller som kan tolkes forskelligt af forskellige brugergrupper, handler blandt andet om, at det ikke har noget dannende og udfordrende potentiale. Under et interview (Kassebeer og Bentsen 2005) blev Brian Mikkelsen spurgt til musikudlånet på folkebibliotekerne, hvortil han svarede, at det ikke er folkebibliotekets hovedopgave, selvom det er et populært område hos brugerne.

”Men er det fordi, du mener, at Robbie Williams ikke er oplysning på samme måde, som en bog kan være oplysning?”

Der er ingen oplysning i Robbie Williams, det er ganske underholdende, jeg kan godt lide Robbie Williams, men det hører ikke til bibliotekets primære opgave, for hvorfor skulle det være det?” *Robbie Williams musik er vel et led i en popkultur og en musikhistorie og dermed oplysning?*

”Så må folk gå i Fona” (Kassebeer og Bentsen 2005, s. 2)

Denne holdning til popkultur, og til dels til kultur med underholdning som formål, som værende noget, der ikke vedkommer biblioteket, er et udtryk for en højkultur, som ikke tager hensyn til brugerne og til det eksisterende samfund. Hvis ikke brugen af biblioteket må have et underholdningsmæssigt formål, og hvis det ikke skal leve op til markedskravene omkring brug af medier, hvor er det så biblioteket skal bevæge sig hen? Ender det så ikke med at ligne tidligere tiders biblioteksvæsen som hos Per Højholt i 1963,

hvor det i langt højere grad var myndighederne/autoriteterne, der styrede borgernes kontakt til kulturen? Den klientrolle, som biblioteksbrugerne havde tilbage i 1960'erne, var udtryk for en umyndiggørelse af brugerne (Hvenegaard-Rasmussen og Jochumsen 2006). Dette kunne måske accepteres på daværende tidspunkt, hvor uddannelsesniveaet og informationssøgningskundskaberne var langt lavere end i dag, og der derfor var brug for en øvre styrkelse af borgernes dannelse. I dag er der tale om kompetente og myndiggjorte brugere, der selv er i stand til at træffe beslutninger omkring deres brug af biblioteket og dets materialer.

De andre må godt

Fodboldkampe, teater, rockkoncerter og kunstudstillinger. Det er alt sammen kulturtilbud, som er åbne for den danske befolkning, og de har det til fælles, at deltagernes formål helt eller delvist er underholdning. I forhold til især museerne, som er de kulturinstitutioner, folkebiblioteker oftest sættes i gruppe med, har de sidste par år politikerne fokuseret mere på brugerne end på museernes praktiske opgaver. Dette er det stik modsatte af, hvad man ser på biblioteksområdet. (Ahlberg 2008)

”For bibliotekernes vedkommende er kravet fra politisk side i påfaldende grad det modsatte: der kan ikke laves en enquette blandt politiske partier om bibliotekspolitik, uden at halvdelen siger, at bøgerne er kerneydelsen. Dermed siger politikerne samtidig, at man ikke skal gøre mest muligt for at imødekomme publikums ønsker og behov, at man faktisk ikke må satse på oplevelsen. Det politiske krav er konserverende og dermed forsinkende i forhold til samfundets øvrige udvikling i krav og forventninger til de offentlige institutioner. Og i den offentlige debat er ligeledes kravene til bibliotekernes bevaring hyppigt stærkere end kravene til formidling.”

(Ahlberg 2008)

Den kompetente biblioteksbruger har i dag ikke brug for, at hverken fageksperter eller politikere skal bestemme, hvorvidt underholdning og oplevelse skal være en vigtig del af brugerens brug af biblioteket. Når bibliotekerne laver udviklingsprojekter, tager de netop brugerne med på råd for at finde ud af, hvad deres krav er, og lytter til markedets forventninger, da hverken biblioteker eller brugere ønsker ikke et gammeldags biblioteksvæsen, hvor stilstand hører til standarden.

Hvorfor disse holdninger?

En forklaring på denne dualitet, mellem Kulturministeriets handlinger og deres faktiske holdninger, kan være det, som Richard Scott betegner som en form for *elasticitet*, der er kendetegnende for institutioner (Kann-Christensen 2008) Elasticiteten er et udtryk for, at institutioner og herunder også institutionaliserede tankemønstre, kun kan udvide sig til en vis grad, for herefter at vende tilbage til den oprindelige form. Dette forklarer delvist, hvordan der på samme tid kan gives grønt lys for diverse udviklingsprojekter, der forandrer bibliotekernes profil, og eksistere en holdning på bibliotekernes funktion, som er bundet i en traditionel forestilling af biblioteket. Ifølge den socialkonstruktivistiske tanke er sådanne vaner i form af fastgroede opfattelser en måde at beskytte sig mod dissonans og herved beskytte sig mod en indre uro. Hvis den nye information, i dette tilfælde en ny opfattelse af bibliotekerne, ligger for langt fra den eksisterende viden, vil man automatisk fravælge den nye information.

En anden forklaring, på både den nuværende og forhenværende kulturministers opfattelse af de danske folkebiblioteker, kan være deres politiske ståsted i Det Konservative Folkeparti. Partiets kulturpolitik er fokuseret på kulturarv og de *kulturbærende* institutioner og støtter kunsten og kunstneren. ”*Museer, teatre, landsdels- og symfoniorkestre, historiske bygningsværker og biblioteker er en kulturnations hukommelse og spejl. De er med til at definere vores identitet*” (Konservative 2009) Når det handler om de kulturbevarende institutioner, virker det som om, at de skal ”*bevares*”, som de var, hvorimod de kulturskabende institutioner har langt større muligheder for at udvikle sig.

Generelt er der i partiets kulturpolitik større fokus på *den skabende*; kunstneren, forfatteren, musikeren etc., hvor det ude i kulturinstitutionerne i høj grad handler om, hvad brugerne og forbrugerne får ud af kulturen.

Hvis man ser på især Brian Mikkelsens holdning til underholdning på bibliotekerne, hænger den sammen med de konservatives krav til, at kulturen skal have ”*noget på hjertet*” (Konservative 2009) Her er det let at sætte popkultur og underholdning under ét og fraskrive dem som vigtige, blot fordi de ikke nødvendigvis er store skælsættende værker. Herudover går partiet ind for en hvis brugerbetaling til i forbindelse med kulturtilbud. ”*Brugerbetaling er en naturlig og vigtig del af kulturens økonomi. Og der er ingen grund til at undervurdere danskernes vilje til selv at betale for visse tilbud*” (Konservative 2009) Når Brian Mikkelsen mener, at brugerne selv må betale for den del af materialerne, som

han ikke mener, har nogen dannelsesmæssig eller oplysende effekt, kan det handle om, at biblioteket skal bevares som kulturens, eller snarere litteraturens, højborg, da andre materialer kan findes andetsteds, hvor det ikke er det offentlige, der skal betale regningen. Her er det klart, at der ses bort fra kulturpolitikens anden streng; at kulturen skal være for alle, hvilket understøttes af bibliotekslovens gratisprincip. Det er let at få oplevelsen af, at politikken styres af den økonomiske kapital men, at vigtigheden af den kulturelle og især sociale kapital (Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen 2009) i forhold til biblioteket overses.

Delkonklusion

Den kulturministerielle holdning til folkebibliotekerne er stærkt præget af Det Konservative Folkepartis kulturpolitik, der ligger stor vægt på almindelse og kulturbevarelse. Vægtningen af den kultur, som ”har noget på hjerte” er tegn på en kulturopfattelse, der hører til i 1960’ernes industrisamfund, hvor adskillelsen mellem høj og lavkultur var langt stærkere, end den er i dag. Kulturkanonen er et udtryk for et dannessyn, hvor det nationale fællesskab spiller en stor rolle, og hvor den enkeltes personlige oplevelse af kulturen stilles til side. Kanonen er ligeledes et udtryk for en universel kulturforståelse (Scott Sørensen et al 2008)

Skismaet mellem de kulturministerielle holdninger til kulturen og deres faktiske handling ses i forbindelse med deres agerren i forhold til museerne (Ahlberg 2008), der ligesom bibliotekerne skal være kulturbevarende, men får lov at underholde brugerne.

Folkebiblioteket i oplevelsessamfundet – et samlingssted

Jeg vil i det næste afsnit forsøge at beskrive, hvordan praksis på folkebibliotekerne adskiller sig fra kulturministeriets opfattelse af bibliotekets funktioner og opgaver. Først ser jeg på, hvad der kendetegner det moderne folkebibliotek. Hvad er det for et samfund, bibliotekerne befinder sig midt i, og hvad betyder det for biblioteket? Herefter tages der udgangspunkt i nogle projekter på folkebibliotekerne, der har været med til at skabe udvikling og fokus på biblioteket.

De generelle samfundstendenser

Udviklingen i samfundet ses også på folkebibliotekerne, og det er især tendenserne indenfor oplevelse og medier, som sætter sit præg på bibliotekerne. Vi befinder os midt i et samfund, som er mere fragmenteret end nogensinde før. *Mediesamfundet*, *informationssamfund*, *oplevelsessamfund* og *videnssamfund* er bare et udvalg af de termer, som forsøger at beskrive den hyperkompleksitet (Qvortrup 2000), som mere end noget andet beskriver de samfundsmæssige og sociale strukturer i dag. Sandt set er det virkelige billede nok, at samfundet er en blanding af de ovennævnte, og folkebibliotekerne er ligeledes en blanding af information, viden, oplevelser og medier. Den hyperkompleksitet, som er altoverskyggende i samfundet i dag, kalder også på struktur og enighed for at skabe en vis form for stabilitet og orden. I forhold til bibliotekerne handler det om, at for det er muligt at bevæge sig fremad, skal der være en hvis enighed om bibliotekernes formål og funktion.

Folkebibliotekernes overordnede rolle er i dag at være et samlingsrum; for mennesker, for kulturformer og for medierne. Som samlingspunkt er biblioteket ikke alene med til at være centrum for kulturelle aktiviteter, men er også i høj grad med til at styrke brugernes dannelse. Modsat, hvad man så for bare få årtier siden, er brugerne i centrum på biblioteket. Sociale aktiviteter i alle mulige og umulige former præger biblioteket, og *mødet* er blevet en central del af bibliotekets funktion (Interview 2009).

Til trods for de mange bibliotekslukninger i forbindelse med kommunesammenlægningerne i 2007 sker der en stadig udvikling på de danske biblioteker. For bibliotekerne handler det om at opfange tendenser fra det omkringliggende samfund og inkorporere dem i biblioteket. At vi befinder os i et oplevelsesstyret samfund betyder blandt andet, at brugerne ligger følelser til baggrund for deres beslutninger og for

deres valg af kulturtilbud (Lund et al. 2005). Som vi skal se i senere afsnit, er oplevelser blandt andet en del af de kulturelle aktiviteter på biblioteket.

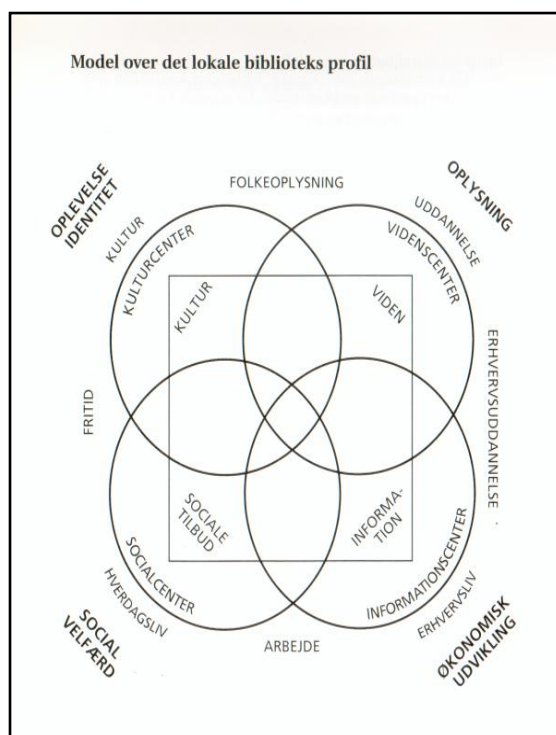
Bibliotekets rum

Det fysiske biblioteksrum er i dag præget af socialitet og fællesskab, og rummet og dets indretning spiller en større rolle for brugernes brug og opfattelse af biblioteket end tidligere (Dahlkild 2006). Funktionen som det såkaldte tredje sted mellem arbejde og hjem udvikles stadig, og det er en rolle, som åbner op for en masse muligheder. Det tredje sted som begreb stammer fra den amerikanske sociolog Ray Oldenburg, der præsenterer det i sin bog ”The Great Good Place”, og her er det anvendt på offentlige, åbne og semiprivate steder såsom parker, markeder og cafeer. Det er netop det semiprivate, som der lægges vægt på ved at gøre biblioteket mere attraktivt som mødested. Ved hjælp af indretning og opstilling skabes små lukkede rum, ligesom der på flere biblioteker er blevet tilknyttet en caféfunktion i større eller mindre udstrækning, som det ses på eksempelvis Hjørring Bibliotek (www.hjbib.dk) eller hovedbiblioteket i Aalborg (www.aalborgbibliotekerne.dk). Denne udvikling har også til formål at ændre brugernes associationer med biblioteket og gøre det til en mere naturlig del af hverdagen.

Folkebibliotekets roller

Modellen (Andersson og Skot-Hansen 1994) viser folkebibliotekernes funktion og arbejdsområder og til trods for, at modellen er fra 1994, er den stadig fuldt ud gyldig.

- Socialcenter. Det sociale møde på tværs af grænser, både sociale, kulturelle og fysiske grænser. Grænsen mellem det private og offentlige er blevet nedbrudt især gennem det seneste årti, hvor selviscenesættelse er blevet en naturlig del af hverdagen. Rollen som socialcenter skal ikke mindst forstås som, at biblioteket fungerer som et socialt mødested. Herudover har bibliotekerne mange steder

påtaget sig arbejdsopgaver, der er med til at hjælpe socialt belastede brugergrupper.

- Kulturcenter/ Oplevelsescenter – center for dannelse
- Videnscenter – læring, uddannelse

Modellen er inddelt i fire centre, som stadigt beskriver bibliotekets funktioner, men især to af centrene er mere tydelige i dag. Rollerne som socialcenter og kulturcenter har altid været en vigtig del af bibliotekets virke, og de er ikke blevet mindre tydelige gennem de senere år. Selvom vi lever i et oplevelsessamfund, præges borgerne også af den økonomiske krise, som har ramt stort set hele verden de sidste 2-3 år. Bibliotekernes princip om fri og lige adgang til materialerne (Lov om biblioteksvirksomhed 2000) skaber adgang til kulturtilbud og andre services for grupper af mennesker, som ellers ikke har råd til at prioritere kulturen højt i dagligdagen.

Den måske lidt elitære holdning til kultur, hvor den brede litteratur og materialer med underholdningsværdi, såsom musik og film, ikke hører hjemme på biblioteket, fordi den ikke bidrager med noget væsentligt (ifølge kritikerne red.), hører ikke til på biblioteket. Som der også er lagt op til i biblioteksloven, er der tale om *folkebiblioteker*, hvor der tages hånd om mennesker, ligegyldigt om de ønsker en stor litterær klassiker eller en cd med Robbie Williams.

Rollen som oplevelsescenter

Biblioteket har alle dage været centrum for kultur, men i dag er kulturcentret i lige så høj grad center for oplevelse og i den forbindelse også center for personlig dannelse. Modsat den traditionelle dannelse, der som tidligere beskrevet er knyttet til de skrevne medier, er den personlige dannelse knyttet til erfaring og oplevelse. Den evige udvikling af identiteter (Qvortrup 2000), der foregår i det postmoderne samfund, er i dag ofte knyttet til de sociale medier, men kultur i alle ordets betydninger er nok den største bidrager til identitetsdannelsen.

Rollen som oplevelsescenter i forhold til biblioteket adskiller sig fra andre kulturinstitutioner, såsom for eksempel teatret, hvor man er afhængige af et stort besøgstal for at opretholde økonomien.

Biblioteksbrugeren

Brugerne stiller krav til de services, som biblioteket udbyder. Hvor forholdet mellem bruger og bibliotekspersonale før var præget af et klient/rådgiver-forhold, er denne relation

nu i langt højere grad ligeværdig (Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen, 2006) Stadigvæk er brugerne meget bevidste om deres egne rolle på biblioteket, og at de, som i resten af samfundet, er kunder, der har forventninger og ønsker til den udbudte service.

Immediacy – begrebet, som er lånt fra computerverdenen (Bolter og Grusin, 1999) er en vigtig del af forståelsen af den stigende brug af sociale medier og kan blandt andet forstås som en form for umiddelbar eller direkte tilfredsstillelse. Borgerne har brug for at føle en nu og her effekt af sine beslutninger og handlinger, og det er blandt andet det, som er med til at binde dannelsen og oplevelsen sammen. Det er ønsket om en hurtig respons på en udmelding, hvilket blandt andet ses i form af statuslinjen på Facebook. I forhold til biblioteket ses det i form af den shoppingkultur (Danmarks Biblioteksforening 2009b), som præger brugernes valg af services og kulturtilbud. Hvis ikke brugerne med det samme kan føle en relation, fænger tilbuddet ikke brugerne, der således shopper videre efter et nyt tilbud.

Samtidigt er brugerindflydelsen på mange biblioteker blevet langt mere markant de seneste år. Dette sker blandt andet for, at brugerne kan opnå en hvis form for ejerskabsfølelse i deres forhold til biblioteket, hvilket medvirker, at brugerne involverer sig i langt større grad. Det har igen den effekt, at relationen mellem personale og bruger gerne skulle blive tættere. Bibliotekets personale opnår på den måde også en større forståelse for brugernes ønsker, og det skaber en større tæthed til lokalområdet (Andersson og Skot-Hansen 1994).

Den deltagende kultur

Participation er dukket op som nyt begreb, og selvom det især er inden for de webbaserede medier, at brugerne har fået større mulighed for at gøre sig gældende, gør tendensen sig også gældende i det fysiske rum. *Participationskulturen* defineres, som en kultur:

- 1. With relatively low barriers to artistic expression and civic engagement*
  - 2. With strong support for creating and sharing one's creations with others*
  - 3. With some type of informal mentorship whereby what is known by the most experienced is passed along to novices.*
  - 4. Where members believe that their contributions matter*
  - 5. Where members feel some degree of social connection with one another*
- (Jenkins et al. 2006)

Dette begreb hører til i forbindelse med brugernes selvdannelse på biblioteket og til trods for, at kulturerne normalt eksisterer med base i webbaserede medier, er det også betegnende for den kultur man forsøger at skabe på bibliotekerne. Her skal brugernes bidrag være velkomne, og især punkt 2 og 4 passer ind i planerne om brugerdrevne aktiviteter. Den deltagende kultur sat i forbindelse med brugernes ønsker og krav, er med til at udvikle dem til ”*Forandringsagenter*” (Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen 2006)

Medierne

Chat, biblioteksvagt, medansvar for digital dannelse. Midt i alle informationssamfundets muligheder lurer risikoen for det såkaldte information overload konstant. Derfor er der, på trods af brugernes stigende kundskaber, stadig brug for hjælp til at navigere i strømmen af informationer, og her spiller bibliotekerne og bibliotekarerne en væsentlig rolle. I forhold til den digitale dannelse har bibliotekerne mulighed for at lave mindre undervisningsforløb for at forbedre brugernes kundskaber. Blandt andet har Aalborg Bibliotekerne udviklet sitet [Netting](#), hvor brugerne introduceres for eksempelvis Googles mangfoldige muligheder, [Borger.dk](#) eller andre digitale elementer, som brugerne kan have brug for i deres hverdag. Som borger i dagens mediesamfund er multimodalitet en naturlig del af hverdagen, da man konstant er tvunget til at handle over flere flader på samme tid (Bolter og Grusin 1999) ”*Disse kompetencer er ikke blot nødvendige for at kunne bestride et erhverv; de er også afgørende for at kunne begå sig i demokratiske samfund, der i stigende grad er afhængige af, at borgerne kan håndtere det anderledes og ukendte, som rykker tættere på i en globaliseret og medieret hverdag. Multimodale kompetencer udvikles ikke af sig selv, de skal læres.*” (Brandt og Poulsen 2008, s. 35) Her er det bibliotekerne bidrager til brugernes almene dannelse, som sådanne kompetencer kan siges at tilhøre i dag.

Nye formidlingsformer

Formidlingsformerne har ændret sig, og selvom der til stadighed dukker nye medier op, ses en lang række af remedieringer, f.eks. netbøger og digitalisering af kulturarven. Mødet mellem de gamle medier og de nye digitale medier betyder ikke nødvendigvis en afvisning af de gamle medier, men lægger snarere op til en fusion mellem medieformerne. Det virtuelle biblioteksrum spiller en langt større rolle i dag, end hvad var tilfældet for bare få år siden. Her formidles ikke bare bibliotekernes samlinger men også arrangementer og

kampagner. Den digitale flade kan siges at have samme rolle, som opslagstavlen, storskærmen og skranken har i det fysiske bibliotek.

Til trods for både politikeres og kritikeres frygt for, at bogen vil forsvinde fra biblioteket, viser en ny Gallupundersøgelse, at 86 % af brugerne går på biblioteket for at låne bøger. Tillige har 27 % svaret, at de ville komme oftere, hvis udbuddet af bøger blev større. Herudover svarer 1/3 af de adspurgte, at målet er at låne elektroniske medier(www.dbf.dk/gallup)

Læring

Ligesom dannelsesbegrebet har læringsforståelsen også udviklet sig meget med gennem de seneste år. Et begreb som uformel læring har vundet indpas hos både folkeskoler og kulturinstitutioner (Brandt og Poulsen 2008). Opfattelsen af, at læring nu ikke længere kun er noget, der foregår i klasselokalet eller i foredragssalen, er med til at styrke trenden omkring livslang læring, der er generel for hele samfundet. Det handler om de læringspotentialer, der findes i alt fra fan fiction til børns legekulturer, og hvordan disse kan være med til at styrke borgernes dannelse på en måde, der ikke foregår i et klassisk undervisningslokale. Den uformelle læring spiller også en rolle i folkeskolen, hvor opmærksomheden på børns forskellige læringsstile gennem de sidste år har flyttet fokus fra den traditionelle undervisning til nye formidlingsformer.

Ikke mindst er biblioteket rum for kulturel læring (Elbeshausen og Moring 2009). Mødet mellem mennesker med forskellig kulturel og social baggrund er ikke alene med til at fremme integrationen hos flygtninge/indvandrere men også med til at skabe større forståelse i samfundet. Folkebibliotekerne har altid fungeret som et mere eller mindre neutralt sted, hvor mennesker kan mødes på tværs af køn, alder og trosretninger, ligesom subkulturer hilses velkommen for at øge mangfoldigheden blandt brugerne. Den kulturelle læring kan inddrages i alle bibliotekets fire fokusområder (se modellen Andersson og Skot-Hansen 1994, s. 18). Den streng af kulturpolitikken der handler om den kulturelle diversitet, kan knyttes sammen med den type læring, hvor dialog og kommunikation mellem parterne er i centrum.

Bibliotekaren

Modsat den opdragende eksperttype, som længe har været kendetegnende for bibliotekaren med knold i nakken, er rollen i dag skiftet ud med én som performer og dannelsesagent (Graulund 2006) Han er en opsøgende igangsætter, der går ind i kulturen og sætte den i spil. Som person skal han virke som katalysator for brugernes dannelse og indgå i samarbejder, der kan føre til udvikling for både bruger og bibliotek. Ildsjælen som brænder for sit fag og for sit unikke område, hvilket gør ham attraktiv for brugerne at bruge som samarbejdspartner. Den gammeldags polyhistor med viden om alt, er blevet erstattet af en rummelig og vedkommende guide, der tager hånd om både fag og bruger.

Case 1: Multimediehuset i Århus

Om nogle få år vil Århus få et nyt varetegn i form af det nye kulturhus, Multimediehuset. Bygningen vil komme til at rumme det nye hovedbibliotek, der sammen med flere samarbejdspartnere skal skabe et innovativt og inspirerende rum for kultur i Århus.

Hovedbiblioteket har gennem de seneste ca. 5 år gennemført flere udviklingsprojekter, der blandt andet skal forberede dem på arbejdet i Multimediehuset. Projektet *Forvandlingsrum* (Århus Kommunes Biblioteker 2007) som løb mellem 2004-2007 var med til at udvikle bibliotekets viden om nye formidlingsformer, og var med til at skabe en helt ny forståelse af bibliotekets rum og muligheder hos brugerne. Ikke alene var det formidling fra bibliotek til bruger men også mulighederne for bruger til bruger-formidling og bruger til bibliotek-formidling, der her blev udforsket.

Interviewet var med Marie Østergaard fra Multimediehus-sekretariatet og fandt sted d. 2/11 2009 på Hovedbiblioteket i Århus.

Det nye hus

Hovedmålet med det nye hus er at give *rum* til brugerne i ordets mest udstrakte forstand. Det store antal kvadratmeter giver mulighed for at give brugerne en masse nye oplevelser, og der skabes plads til, at brugerne selv kan udfolde sig. Grupperum, plads til udstillinger og foredragssale giver mulighed for at tænke brugen af biblioteket på en helt ny og anderledes måde, hvor foranderlig er kodeordet for såvel brugere som for personale. De erfaringer, som biblioteket fik under *Forvandlingsrum*, vil være med til at præge det nye rum.

Foranderlighed er kodeordet for hele huset. Hvor biblioteket traditionelt er blevet opfattet som værende en statisk institution, både i det fysiske rum og i dets værdier, er det nye moderne, bibliotek dynamisk. Hvis borgerne tidligere har forbundet biblioteket med et sted, hvor man kan regne med indholdet, hvor tingene bliver gjort, som de plejer, og hvor der er stille og rolig, så vil de i fremtiden få sig en stor overraskelse.

”Det er meget vigtigt for os, at den transaktion, der har været, hvor man kommer, låner en bog, gå ud, og kommer tilbage for at aflevere den, ikke længere er det primære fokus. (...) Hvis det var den eneste aktivitet vi havde, kunne vi ligeså godt være i en eller anden lagerhal eller i et pakhús, hvor folk kom ind og trykkede på en knap for at få udleveret deres materiale, og så gå igen. Det er ikke det, vil vi være. Vi vil være det her mødested, som man har snakket om i så mange år, som bibliotekerne jo egentligt er, men vi vil gerne gøre noget mere ud af at facilitere det her møde.” (Interview vedr. Multimediehuset)

Brugen af biblioteket præges af interesse, åbenhed og nysgerrighed. Tidligere har biblioteket været en nødvendighed i den forstand, at brugerne havde brug for bibliotekarernes kompetencer indenfor informationssøgning. I fremtiden får bibliotekaren en mere organiserende og formidlende rolle. Arrangementer, enten arrangeret eller formidlet af biblioteket, får en større rolle i det daglige liv.

Rummet præges af liv og støj – stilhed skal være undtagelsen frem for reglen. Den klassiske læsesal, som blandt andet efterlyses i Kassebeer og Andersens artikel (2008), vender på den måde til dels tilbage på biblioteket i form af arbejdsrum og gruppelokaler. Den store forskel er, at skønt der indrettes små stille åndehuller, hvor resten af husets aktiviteter holdes ude, præges biblioteket ikke af ro, renlighed og regelmæssighed. Marie Østergaard forsøgte at forstille sig en arbejdsdag som medarbejder i Multimediehuset.

”Jeg tror, at det kommer til at være meget svært at gå hjem fra arbejde i Multimediehuset. At have lyst til at tage hjem. Prøv at forestille dig, at det i det nye hus vil være mulig for mig at møde om morgenen, og starte med at tage til en demonstration af noget it i vores grønne hængende haver. Så går jeg videre på arbejde, hvor jeg har nogle møder det ene eller andet sted ude i huset med de forskellige projektpartnere, i de her interne projektrum, som kan indrettes på forskellig vis, for i dag har vi brug for at stå op.

Så spiser jeg frokost med nogle af dem, som også bor i huset, hvor jeg finder ud af, at der er en it-virksomhed, som er ved at udvikle noget nyt, som vi måske kan bruge. Om eftermiddagen er der så forskellige brugerarrangementer, hvor vi skal finde ud af noget i fællesskab til et nyt udviklingsprojekt. Senere kan jeg for eksempel gå til et Folkeoplysningskursus i et af undervisningslokalerne, hvor jeg kan høre lidt om middelalderarkæologi, inden jeg spiser min aftensmad i cafeen, går til yoga for til sidst at høre en koncert i Multisalen inden jeg går hjem kl. 23. Jeg vil blive tilbudt oplevelser, som jeg ikke anede eksisterede. Det bliver et rent slaraffenland.”(Interview 2009)

Marie Østergaard er her inde på noget af det, som er meget kendetegnende for den moderne biblioteksudvikling, nemlig at give brugerne oplevelser og tilbud, som de ikke anede eksisterede eller ikke vidste, at de havde behov for. Betegnelse for dette er serendipitet, og det har været med til at udvikle bibliotekernes formidlingsformer, blandt andet på Aalborg Bibliotekerne, hvor området *Zonen* har givet brugerne mulighed for at græsse rundt og finde uventede læseoplevelser eller nye madopskrifter.

Medier i Multimediehuset

Gps, mobiltelefoner, bærbare computere, Playstation og selvfølgelig bøger. Viden og læring kommer i dag i mange forskellige indpakninger og på mange forskellige platforme, og udbuddet bliver sikkert ikke mindre, inden Multimediehuset åbner i 2014. Selvom der har været en del debat omkring folkebibliotekernes valg af materialer og medier, er frygten for bogmediets forsvinden stort set ikke eksisterende på Hovedbiblioteket. Marie Østergaard gjorde det klart, at deres opfattelse er, at indholdet, der er det vigtigste og mediet/formen kommer i anden række(Interview 2009; Århus Kommune 2005). Viden og dannelse kan ligeså godt komme i form af et edutainment-spil til de lidt mindre børn, som i form af en litterær klassiker.

Brugerne i centrum

Det er brugerne og deres behov og ønsker, der er i centrum, og brugerne, der sætter dagsordenen. ”... vi tror på, at bibliotekerne i fremtiden i meget højere grad skal skabe rum til brugernes eget behov og egne aktiviteter mere end, at det er os, der ejer rummet. Så vi skal i virkeligheden give rummet tilbage til borgerne og sige; det er jeres hus, jeres aktiviteter og jeres arealer, og i kan benytte dem.” (Interview 2009)

Både individ og masser sættes i højsædet, og dette vil komme til udtryk i måden at planlægge og promovere arrangementer på. At biblioteket skal være et sted for alle, betyder ikke nødvendigvis, at alle arrangementer og aktiviteter skal henvende sig til alle brugergrupper. Nogle aktiviteter med mere overordnet karakter, skal naturligvis være egnet til et bredere udsnit af brugergrupperne, men de nye omgivelser vil også åbne op for mere specifikke arrangementer, som kun henvender sig til en begrænset gruppe. På denne måde bliver det muligt at gøre bibliotekets udbud mere vedkommende, hvilket igen gerne skulle gøre brugernes forhold til biblioteket stærkere.

”Det er i virkeligheden meget svært at ramme alle med alt, og derfor er det vigtigt i alt, hvad vi gør, forsøger at nuancere os, så der altid er noget, som man kunne elske eller være interesseret i. Men det skal ikke være det hele, vi forsøger at ramme alle med, for det ville være en fejlfortolkning af, hvordan man kommunikerer med folk. Det er hele tiden de nuancer, og denne diversitet, som vi forsøger at få frem; at der skal være plads til alle.” (Interview 2009)

Dette falder til dels i tråd med konceptet omkring niche-biblioteker. Det såkaldte Build-A-Bear-koncept (Skot-Hansen 2007), er en vigtig del af oplevelsesøkonomien, og folkebibliotekerne er ved at inkorporere nogle af de samme principper (Lund et al. 2005):

Nicheorientering

Uniqueness

Fællesskab

Bibliotekerne skal være i stand til at betjene alle, men ved også at lave aktiviteter, der kun henvender sig til et begrænset antal mennesker, og hvor der opstilles andre succesparametre end antallet af deltagere, er det muligt for brugerne at få endnu mere ud af biblioteket. Nicheorientering i forbindelse med biblioteket betyder ikke nødvendigvis, at man skal fokusere på en specifik ting, men mere at sørge for at indhente viden omkring aktiviteten fra samarbejdspartnere, der har forstand på området. Disse samarbejdspartnere eller aktører kan både være professionelle og brugere i huset, da brugerne ofte ligger inde med store mængder tavs viden (Reach Out 2008)

Dette leder videre til uniqueness-begrebet, hvor det netop er brugerne, der er medproducent. Der er et behov for at føle, at man som bruger og forbruger finder noget, som er ens eget. På biblioteket er der sjældent tale om et egentligt produkt, men der kan

udformes aktiviteter, hvor den enkelte bruger bidrager med eksempelvis en del af et kunstværk eller er med til at finde løse en opgave. Her er det meningen, at brugerne skal føle, at deres personlige bidrag gør en forskel og er en del af et større hele.

Netop denne følelse er, hvad det sidste punkt handler om; det at være en del af noget større. Gennem de skabende aktiviteter, hvad enten der er tale om diverse former for kreative udtryk eller aktiviteter af en mere debatterende art, dannes der grundlag for et møde mellem mennesker, der har følelsen af at have skabt noget i fællesskab. Ligesom børn, der har en Build – A – Bear-bamse (Skot-Hansen 2007), føler, at de har noget tilfælles, opnår biblioteks brugere gennem aktiviteterne en følelse af noget fælles. Ønsket omkring fællesskaber gennem kulturen, som det ses i kulturkanonen (Kulturministeriet 2006) ses her på et mere lokalt plan, men disse løse og midlertidige fællesskaber er meget kendetegnende for den kultur, vi har i dag, hvor sociale medier danner ramme for nye og løst knyttede fællesskaber. Ifølge Lars Qvortrup er fællesskaber i dag noget som konstrueres, og ikke noget man fødes ind (Qvortrup 2000)

Participation culture, eller deltagerkultur, er med til at styrke både brugere og bibliotek. Skjulte kompetencer både hos borgerne og hos Multimediehusets personale skal bringes frem i dagens lys, og på den måde være med til at skabe bedre relationer. Det er vigtigt, at brugerne også ser, at bibliotekarerne ikke kun rummer deres faglige identitet ofte interesserer sig for de samme ting som brugerne selv.

Brugere og personale indgår i et samarbejde frem for i et nødvendigt møde. Målet er også at skabe en følelse af medansvar og ejerskab hos brugerne, og på den måde bliver de en del af udviklingen. Brugerdrevet innovation, findes ikke bare indenfor computerverdenen, men er også blevet en væsentlig faktor for mange kulturtilbuds overlevelse (Reach Out 2008). Aktiviteter og arrangementer vil i højere grad være med baggrund i brugernes egne interesser og kundskaber, hvor bibliotekaren hovedsageligt fungerer som vejleder og organisator. Denne mulighed for, at brugerne kan iscenesætte sig selv, dele deres viden med andre, og på den måde gøre sig kendt, er i tråd med den udvikling, som ses i de virtuelle fora såsom Facebook og Myspace.

Århus som kulturby

Som landets næststørste by har Århus noget at leve op til, og byen har gennem de sidste mange år haft stor fokus på kulturen. Der er et stort vækstlag, som også kan have gavn af

de nye muligheder, som Multimediehuset åbner op for, blandt andet i form af muligheden for at lave flere udstillinger og eventuelle koncerter eller foredrag.

Århus har en selvstændig bibliotekspolitik, modsat Aalborg Kommune, hvor det er en del af kulturpolitikken. Det betyder, at kommunen arbejder bevidst med biblioteksvæsenet på en måde, hvorpå bibliotekerne udvikles særskilt fra andre kulturinstitutioner samtidigt med, at de samarbejder med disse.

Biblioteket samarbejder med andre kulturinstitutioner og er på den måde med til at styrke relationerne mellem borgerne og det kulturelle miljø, forstået på den måde, at det biblioteket kan blandt andet kan bidrage med til det kulturelle samarbejde er deres store besøgstal (Interview 2009). Bag bibliotekets valg af samarbejdspartnere ligger hovedsagelig et ønske om at få ny viden ind i institutionen.

Et af målene for kommunens kulturpolitik er, at kulturlivet i Århus skal være samtidigt og vedkommende for byens borgere (Århus Kommune 2007) Dette passer sammen med kommunens bibliotekspolitik og målsætningerne for Multimediehuset, hvor det er den enkelte borgers ønsker og behov, der sættes i fokus (Århus Kommune 2005; Værdigrundlag for Multimediehuset)

Kommunen lægger i sin kulturpolitik vægt på, at kulturen skal være mangfoldig og multikulturel. Det vil sige, at ikke alene skal der være et stort antal forskellige kulturtilbud til rådighed for borgerne, men de skal også være tilgængelige for alle på tværs af køn, alder, etnicitet og socioøkonomiske grundlag (Århus Kommune 2007)

Århus er som by præget af den store multikulturelle diversitet, som gør sig gældende over hele byen, og kulturscenen i Århus har været blomstrende i flere årtier. I fremtiden er det håbet, at den jyske hovedstad skal være Europæisk Kulturhovedstad i år 2017, og frem mod dette arbejdes der på at gøre byen endnu mere kendt i et internationalt kulturbillede. Udviklingen af bybilledet, blandt andet med fornyelsen af havnefronten med det fremtidige Multimediehus, er en del af arbejdet på at nå dette mål.

Case 2: Det næsten bogløse børnebibliotek – Oplevelsescenter på Hovedbiblioteket

Projektet

Børneafdelingen på Hovedbiblioteket i Aalborg tog i 2007 skridtet og flyttede 90 % af deres materialer i magasin i kælderen, for at gøre plads til anderledes aktiviteter såsom Wii, Playstation, biograf sæder og airhockey. Fra november 2009 har Danmarks Radio overtaget en del af børnebiblioteket for alle hverdage at optage en halv times tv live til børnekanalen Ramasjang (www.aalborgbibliotekerne.dk). Børnene får lov at deltage aktivt i programmet, der har til mål at give aldersgruppen 7-10 år deres egen kanal, hvor de får lov at have en vis indflydelse på indholdet.

I de nye former for uformel læring er det især det sociale møde, der er grundlag for ny læring. Ved at se mulighederne i den uformelle læring, der ligger i at møde nye mennesker og finde et fælles niveau at kommunikere ud fra, åbnes op for nye aktiviteter, der kan udvikle brugerne. Blandt børnene handler det om at forhandle sig frem til fælles spilleregler.

Kritikere vil formegentlig påpege, at computerspil, efter deres mening, ikke er andet end underholdning, der ikke påvirker børnene i nogen positiv retning, og slet ikke indeholder noget dannelsepotentialer. Børn og unges brug af computerspil, og især mængden af tid, som de bruger foran skærmen, bliver stadig udsat for kritik fra mange forskellige kanter. Når det kommer til et sundhedsmæssigt syn, kan det ikke bestrides, at mange især unge drenge, er blevet for inaktive de seneste 10-15 år, men der er ikke mange, der ser på de positive sider af spillene. Socialitet og holdånd er bare nogle af de positive effekter, som ses hos de unge.

Andet end et bogbaseret bibliotek

Kulturministeriets læselystkampagne, som blev søsat i 2003, havde til formål at skabe større interesse for bogmediet hos børn og unge. Denne opfattelse af, at dannelse og oplevelse i forbindelse med biblioteket, udelukkende er knyttet til bogmediet, er ikke alene gammeldags, men også forældet. ” *Alle medier – lige fra bøger til computerspil – er rammer for oplevelser. Opfat dem som lige gode og som rummende lige mange værdier*” (Madsen 2007b, s. 51). Som dannelseinstitutioner på lige fod med folkeskolen bliver bibliotekerne nød til at revidere deres dannelsestiltag. Det er ikke nok at supplere materialebestanden med computerspil og give adgang til sociale medier, hvis bibliotekarerne samtidigt stadig hænger fast i et bog-baseret syn på dannelse (Madsen

2007b)

I Aalborg prøver de på Hovedbiblioteket netop at bryde med de gamle opfattelser og forsøger at skabe et miljø på børnebiblioteket, hvor det er børnene og ikke altid materialerne, der er i centrum. Når der skal indkøbes nye materialer, ses der på efterspørgslen fra børnene og hvilke medier, de er mest interesserede i. Derfor prioriteres computerspil, film og musik ekstra højt i materialevalget, da det er her interessen er højest (Madsen 2007c). Men det er ikke nok at stille materialerne til rådighed, de skal også formidles på en måde, så børnene forstår det og føler det vedkommende. Alt lige fra opstillingen af bøgerne, til hvilke møbler rummet indrettes med, har betydning for oplevelsen af biblioteket. Derfor har bibliotekerteamet valgt at samarbejde med folk uden for huset; blandt andet Ikea, som har været med til at rådgive omkring møbleringen og indretningen (Madsen 2007d).

Materialerne er langt fra, som på et traditionelt børnebibliotek, men de det er det udvidede udbud af aktiviteter, som adskiller Hovedbibliotekets børneafdeling fra andre børnebiblioteker. Drengene, der spiller fodboldspil, et hold venner, der spiller Guitar Hero eller en far og søn, der spiller bordfodbold. Samtidigt er der lektiecafé i hjørnet, hvor der dagen før var mangaclub. For at bibliotekarerne kan holde sig up to date med de nye medier og spilformer, holdes der fyraftensmøder eller workshops, hvor en fra teamet eller en anden samarbejdspartner underviser resten af teamet. At biblioteket ikke længere kun fokuserer på bogen, har skabt udfordringer for både biblioteket og brugerne. Formidlingsformerne har ændret sig, så brugerne ikke kun møder hyldemeter efter hyldemeter med bøger, der står med ryggen vendt udad.

Dannelse og oplevelse i børnebiblioteket

Måske især på børnebiblioteket er dannelse et af kodeordene. I den forbindelse er dialog mellem bibliotekarerne og børnene af yderste vigtighed, men indholdet i dialogen er ikke ligegyldig. Bo Kampmann Walther anvender begrebet *uselvfølgeriggørelse* (Madsen 2007b) i forbindelse med kontakten mellem danneren, i dette tilfælde bibliotekaren, og børnene. Det handler om at sætte rutiner og hidtidige opfattelser til side for at opnå en større forståelse. For bibliotekaren handler det især om at åbne sig for de nye mediers potentialer og på den måde gå ud over sin hidtidige viden. Det kan dog være svært at ændre på vaner, som man ofte har oparbejdet gennem flere år, men hvis blot man som danner holder fast i det kendte, risikerer man ikke blot, at man selv forbliver på samme

niveau, men også at børnene gør det. I Aalborg forsøger bibliotekarerne at fordybe sig sammen med børnene (Madsen 2007d) og indgå i en proces, hvor de voksne på den ene side forsøger at blive bekendt med børnenes oplevelser af aktiviteterne og af biblioteket, og på den anden side bidrager med deres viden og kompetencer. Det, at børnene oplever anderledes aktiviteter i biblioteksrummet og samtidigt oplever, at bibliotekaren viser interesse for dem og deres ideer, viser dem ”...at biblioteket er et sted, hvor man kan indgå i dialog om andet end at få udleveret materialer”(Madsen 2007d, s. 55) Børnenes egne aktiviteter er også en central del af biblioteket, og disse er ikke mindst vigtige for børnenes udvikling og dannelse (Brandt og Poulsen 2008). Aktiviteterne kan blandt andet være med til at skabe den omtalte dialog med bibliotekarerne.

Den formelle og mere klassiske læring er også til stede på børnebiblioteket dog stadig i et mere uformelt set up i forhold til, hvad børnene er vant til fra folkeskolen. Lektiehjælp og mere konkrete workshops er med til at styrke børnenes kompetencer, og folkebibliotekerne skal være med til at supplere børnenes både faglige og sociale kompetencer. Især i forbindelse med udviklingen af børn og unges informationssøgningskompetencer kan bibliotekerne være med til at gøre en forskel (Brandt og Poulsen 2008)

Fremtidens børnebibliotek er funderet i børnenes ønsker og i deres kultur. Dannelse er forbundet med mange forskellige medier og ikke mindst med spilkulturen. Bibliotekarerne skal både være engageret i børnenes kultur samtidigt med, at de skal være i stand til at kommunikere deres professionelle viden og indgå i dialog med børnene. Som det er tilfældet i Multimediehuset i Århus, skal bruger og bibliotekar indgå i et samarbejde. Det er også her, at kimen til et livslangt læringsprojekt skal lægges, og børnene gøres bevidste om, at de har mange kompetencer, og at disse kan udvides.

Aalborg – fra industriby til vidensby og oplevelsescenter.

Aalborg som by er historisk set bygget op på en lang række større virksomheder, som har formået at bringe arbejdskraft og økonomi til området. Industrivirksomheder som Aalborg Værft, Dansk Eternit, cementfabrikken Aalborg Portland og senest Siemens Windpower har været med til at skabe arbejdspladser i en storby, der trods alt ligger i et randområde. Selvom byen tidligere har været bygget op omkring industrien, er Aalborgs rolle som vidensby blevet stærkere. Universitetet og andre læresteder såsom University College

Nordjylland, som er en fællesbetegnelse for seminarierne, sygeplejeskolen og erhvervsakademiet, er med til at bringe store mængder knowhow til byen i form af studerende og forskere med både national og international baggrund.

Kulturhuset Nordkraft er et forsøg på en fusion mellem industri og kultur ved at samle mange af byens større og mindre kulturtilbud under samme tag i det gamle kulkraftværk. Byens mangeårige spillested Skråen, billedkunstskolen Kunstværket og DGI er bare nogle af interessenterne i Nordkraft (www.nordkraft.dk), og det er meningen, at det ligesom Multimediehuset skal danne ramme for mange forskelligartede kulturoplevelser. Modsat Multimediehuset er biblioteket ikke direkte en del af det nye kulturcenter i Aalborg, men alligevel er det nyskabende ved at udvalget af tilbud er så bredt, som det er tilfældet. Det er ikke mange steder, hvor kickboxing og teater ligger dør om dør, og håbet er, at huset vil blive et centrum for kultur, hvor interessenterne kan drage fordel af hinandens besøgende. Biblioteket er dog involveret i projektet ved at udvikle et informationssystem, hvor Nordkrafts interessenter kan brande sig, både i fællesskab og hver for sig.

Aalborg Kommunes kulturpolitik (Aalborg Kommune 2009) har som mål, at skabe grundlag for et stort udvalg af forskelligartede oplevelser, som alle borgere har adgang til, ligesom biblioteket skal være center for kultur og sociale aktiviteter, og dermed falder kommunens politik i hak med Socialdemokraternes kulturpolitiske program.

Det er ikke kun Aalborg som by, der er begyndt at satse mere på oplevelsesøkonomien. I hele Region Nordjylland er der fokus på oplevelse og turisme, og især den indtægtskilde, som det er for området. Wellness, lokale fødevareproducenter og specielt Nordjyllands natur og kultur skal være med til at lokke turister fra ind- og udland til Nordjylland (Temagruppen for Turisme og oplevelsesøkonomi, 2007) og på den måde sprede brandet ”Toppen af Danmark”.

Delkonklusion

Folkebibliotekerne er i høj grad fokuseret på oplevelse og i den forbindelse brugernes dannelse. Den fokusering på den rene kultur, som det ses i den konservative kulturpolitik, stemmer ikke overens med praksis på folkebibliotekerne, hvor kulturen har andet og mere end et dannelsesmæssigt formål. I biblioteksverdenen ses ikke den samme frygt for, at bøgerne skal miste status, som det ses hos politikerne og i litterære kredse, hvilket måske er udtryk for, at bibliotekerne er mere i kontakt med brugerne og deres krav og ønsker. Det

moderne folkebibliotek er på samme tid plads for dannelse og kampplads for dannelsesbegrebets udvikling. Samfundstendenserne omkring oplevelsesøkonomi påvirker også bibliotekerne, hvor de tre principper om nicheorientering, uniqueness og fællesskab er med til at udvikle nye og spændende bibliotekstilbud for både børn og voksne.

I praksis på de danske folkebiblioteker gør multikulturelitet i sin bredeste forstand sig gældende, og kultur er således noget man er, og noget man gør som borger (Scott Sørensen et al. 2008)

Fremtidens folkebibliotek - en stærkere position

Hvis bibliotekerne i fremtiden vil gøre sig forhåbninger om at styrke deres position som kulturinstitution med fokus på det skabende element, handler det ikke kun om at tiltrække de såkaldte ”ikke-brugere”, men om at styrke bevidstheden om bibliotekernes muligheder hos brugerne. Her spiller branding og marketing en stor rolle, idet der her bevidst og synligt arbejdes med en ændringsholdning hos brugerne.

Branding af bibliotekerne

Niels Ole Porses artikel (Pors 2006) omhandler OCLC’s rapport fra 2005, hvor et studie viste, at biblioteket er et brand i sig selv; et brand, der forbindes med bøger. Studiet fandt frem til, at de adspurgte testpersoner brugte søgemaskiner mere, end de brugte biblioteker til informationssøgning, og at de sjældent startede deres informationssøgning i bibliotekernes søgebaser. Pors fandt det foruroligende, at en stor del af testpersonerne fandt søgemaskinerne mere brugbare end bibliotekerne til at finde relevant materiale. Dette skal ses i lyset af, at de fleste brugere ikke søger på mere end en eller to søgemaskiner, og at overlappet søgemaskinerne imellem ikke er særligt stort.

Bibliotekerne ses dermed stadig som bogsamlinger, vis andre tilbud, virtuelle såvel som fysiske, ikke har førsteprioritet hos brugerne. Dette er ikke et udtryk for, at servicerne er af dårlig kvalitet, men nok mere for at brugerne ikke er opmærksomme på, at bibliotekerne rummer disse muligheder. ”*The innovation must take place in the attitude of the public, but also in the services on offer*” (Pors 2006) For der kan ske en ændringsholdning hos brugerne, skal bibliotekerne altså både gøre opmærksom på de forskelligartede services, som udbydes og sørge for, at servicerne er af en sådan kvalitet, at de er brugbare for brugerne.

Forventninger til bibliotekets opgaver

Som tidligere nævnt er befolkningens syn på bibliotekerne meget institutionaliseret, og ifølge store dele af befolkningen er bøger er stadig bibliotekernes hovedopgave. Audunson’s undersøgelse af de tre grupper: publikums, politikernes og bibliotekarernes syn på bibliotekerne (Audunson 2001, s. 214) viser store forskelle grupperne imellem. Politikerne og bibliotekarerne adskiller sig fra brugerne i deres meninger om, hvilke opgaver bibliotekerne bør prioriteres højest. Opgaver rettet mod uddannelse og livslang

læring prioriteres høj af politikerne og bibliotekarerne, hvorimod publikum opprioriter services, der er knyttet til bibliotekets rolle som socialcenter.

Også når det handler om at berettige bibliotekerne, og det at bruge ressourcer på dem (Audunson 2001, s. 216), er der meget store forskelligheder i gruppernes syn på bibliotekernes hovedfunktioner. Det, der skiller sig mest ud, er, at bibliotekarerne opfatter bibliotekerne som demokrati- og lighedsfremmende institutioner, og at det ikke spiller en større rolle for hverken publikum eller politikere. Politikernes hovedfokus ligger på bibliotekerne som dannende institutioner, og brugerne lægger vægt på bibliotekernes ”nyttighed” til konkrete problemløsninger. Det er heller ikke nemmere at berettige bibliotekerne i et markedsstyret samfund med en liberal regering, som det er tilfældet i Danmark i dag. I den norske undersøgelse, skønt den er fra 2001, mener 29 % af publikum, at efterspørgsel skal styre bibliotekernes bogindkøb, hvorimod 33 % af publikum, 51 % af politikerne og 47 % af bibliotekarerne mener, at bogindkøb skal ske på baggrund af en blanding mellem efterspørgsel og bibliotekarernes faglige kvalitetsvurderinger.

Når bibliotekerne skal markedsføre sig selv, er det nødvendigt at være klar over forskellighederne i gruppernes syn på biblioteker. Hvis ikke disse forskelle tages op til revision i forbindelse med markedsføring, er det ikke muligt at rette kampagner mod brugerne på brugernes præmisser.

Bibliotekerne har traditionelt været dårlige til at føre deres debatter ud i medierne, men har holdt sig til professionens fagblade. Hvis nogle af disse debatter blev ført i dagspressen i stedet, ville det være langt lettere for både borgere og politikere at få kendskab til bibliotekernes egne forestillinger og visioner. Projekter som Danmarks Radios Ramasjang gør borgerne opmærksomme på, at biblioteksrummet kan bruges til andet end bogudlån og lektiecafeer.

Noget af det vigtigste i forbindelse med en evt. branding af bibliotekerne er, at det enkelte bibliotek er i stand til at berettige sig. For at dette kan lade sig gøre, skal man være klar over bibliotekets visioner og måden, hvorpå man når de visioner. Kort sagt skal biblioteket finde sin identitet. Dette kan blandt andet komme til udtryk i et værdisæt for biblioteket, så hverken brugere eller medarbejdere er i tvivl om, hvad det er biblioteket arbejder hen imod. Hvis det derimod drejer sig om en generel holdningsændring til biblioteket hos både

brugere og politikere, nytter det ikke at lave deciderede markedsføringskampagner. Dette vil blot virke som en løftet pegfinger (Lerche 2009)

Lobbyisme der kan betale sig.

Markedsføring mod politikerne. Da det er lokalpolitikere, der budgetterer i forhold til folkebibliotekerne, er det især her vigtigt, at der er en korrekt opfattelse af bibliotekets funktion og muligheder. Underviser i marketing på Danmarks Biblioteksskole Claus Pico Stæhr mener, at politikerne skal gøres opmærksomme på bibliotekernes vigtighed.

”Folkebibliotekerne bliver i alt for høj grad opfattet som et indlysende, indforstået velfærdsgode ligesom vand i vandhanerne. Der er alt for stor selvfølgelighed i biblioteket og dermed medarbejdernes indsats” (Lerche 2009, s. 2) Han forslår, at man eksempelvis kunne vise politikerne, hvilke konsekvenser det ville have, hvis bibliotekerne ikke længere eksisterede.

Finansiering af aktiviteterne

”Finansieringen af kulturen skal ske i en kombination af offentlige og private midler. Offentlig støtte kan ikke stå alene. Løber der kun penge fra en kilde, får den al for stor indflydelse. Og kulturens udfoldelse og udvikling stækkes.” (Konservative 2009)

Måske er vejen frem at se mod udlandet, hvor sponsorater fra både private og erhvervsmæssige sponsorer og støtteforeninger er med til at forbedre bibliotekernes økonomi. Emnet har flere gange været debatteret hjemme, hvor kritikerne mener, at sponsorater vil være med til at mindske bibliotekernes neutralitet. Men det er jo allerede tilfældet i forbindelse med andre kulturinstitutioner. Når blandt andet flere museer og spillesteder er afhængige af økonomisk støtte fra omgivelserne, hvorfor skal bibliotekerne så ikke drage nytte af eventuelle sponsorkroner? Når bibliotekerne ikke har lov til at tage nogen brugerbetaling af betydning, hvilket også ville fjerne en af grundpillerne for hele biblioteksvæsenet, er der brug for finansielle midler fra andre kilder.

Gennem de sidste år har finanskrisen ikke bare kunne mærkes hos forbrugerne, men også hos kommunerne. Danmarks Biblioteksforening har lavet en oversigt over, hvilke kommuner der skal spare på biblioteksbudgetterne både i det forgangne år og i år 2010 (Se status for kommunernes biblioteksbudgetter på www.dbf.dk under politiske emner) Her ses det, at 62,3 % af kommunerne står overfor budgetnedskæringer i det kommende år set i forhold til budgetterne for år 2009. Det er umuligt at undgå, at disse nedskæringer vil føre

til ringere service enten i form af mindre personale, lavere materialebudgetter eller endda lukninger af biblioteksfilialer.

Når der skal skæres i budgetterne er blandt andet bibliotekerne et af de første områder, hvor der skæres ned, inden der skæres i blandt andet ældreplejen. Nedskæringer i både budgetter og personale, samt lukninger af et stort antal filialer, har flere steder gjort det svært at opfylde kravene til et moderne folkebibliotek. Derfor kunne en af løsningerne være at søge økonomisk støtte, blandt andet gennem fundraising.

Konkurrence og samarbejde

Til trods for at der er finanskriser, skal de danske folkebiblioteker stadig konkurrere med det enorme udbud af kultur- og fritidstilbud, som borgerne har til rådighed i dag. Foreninger og andre kulturinstitutioner- og organisationer er nogle af dem, som bibliotekerne skal konkurrere med om brugernes opmærksomhed. Når børnene skal til spejder eller klaver eller i ungdomsklub, og forældrene skal til koncert eller aftenundervisning, er det ikke altid, der bliver tid til at bruge biblioteket til andet end at bruge biblioteket til lån af materialer. Dette ses også på den Gallupundersøgelse, som blev lavet sidste år på initiativ af blandt andet Danmarks Biblioteksforening (www.dbf.dk/gallup)

De samme foreninger, institutioner og organisationer som bibliotekerne konkurrerer med, er i stor udstrækning også dem, som der samarbejdes med. I Århus bliver der samarbejdet med Folkeoplysningen og diverse museer (Interview 2009) og i Aalborg er biblioteket involveret i informationssystemet til kulturcenteret Nordkraft. Her udover indeholder Aalborg Bibliotekernes hjemmeside en oversigt over kommunens foreninger og arrangementer i byens kulturliv.

Hvad angår besøgstal er der ikke nogen andre kultur- og fritidstilbud, der kan true folkebibliotekerne, men det, der konkurreres om, er brugernes tid og ressourcer. Antallet af tilbud, som borgerne stilles over for, falder næppe over de næste år. Derfor handler det om at udnytte disse samarbejder, så biblioteket bliver en naturlig og stadig tilbagevendende del af brugernes hverdag.

Det fremtidige bibliotek

Kunstakademiets Arkitektskoles Bibliotek udskriv i forbindelse med deres 75 års jubilæum en konkurrence blandt de studerende om at designe fremtidens bibliotekstilbud (www.kasb75.dk) Forslagene spænder vidt, lige fra rejsebiblioteker på s-togsstationen, hvor det er muligt at låne og aflevere bøger, til mere traditionelle biblioteker, hvor det mere er det arkitektoniske udtryk, der har ændret sig. En ting, som flere af konkurrencebidragene har tilfælles, er omtalen af biblioteket. Er det ikke oplagt at ændre betegnelsen bibliotek, når

bogen ikke længere står alene som medie? Et af bidragene er således formuleret bare som [*tek](#), for netop at illustrere bibliotekets forskelligartethed og store indhold. Marie Østergaard forklarede sit interview, at man har tænkt over, hvilket associationer det vil afstedkomme, at det nye bibliotek omtales som Multimediehuset.

Brugernes bibliotek

- lokalt bibliotek med internationalt islæt. Biblioteket bliver brugernes eget i form af brugerindflydelse og customization, dvs. personligt tilpassede profiler, som er med til at styrke brugernes oplevelse med biblioteket.

I rapporten ”*Folkebiblioteket år 2030*” (Blouner et al. 2004) forsøger man at opsætte fire forskellige scenarier for det fremtidige danske folkebibliotek.

- Oplevelsens sted, hvor den umiddelbare oplevelse er målet, og som har åbent 24 timer i døgnet for til en hver tid at kunne tilfredsstille brugernes ønsker.
- Udviklingsvejen, hvor dialog, empati og socialt samvær er i fokus. Dannelsesprocesser og identitet sættes høj på dagsordenen, hvilket blandt andet sker gennem forskellige undervisningstilbud. Her er tid til at reflektere på det personlige såvel som på det samfundsmæssige plan.
- Tomhedens plads. Der findes ikke længere noget bibliotek og dermed heller ingen brugere at betjene. Lige gyldigheden har taget over.
- Holdepladsen, som fungerer som ”*undervisningssystemets forlængede arm*” (Blouner et al. 2004, s. 28) Det er en videnbank, hvor brugerne kommer mere af pligt end af lyst.

Ser man på, hvordan udviklingen er på folkebibliotekerne i dag, peger den i retningen af et mix mellem scenarierne *Oplevelsens sted* og *Udviklingsvejen*. Selvom man ikke skal spå om fremtiden, synes det ret usandsynligt, at folkebiblioteket indenfor de næste 20 år skulle udvikle sig til et sted, hvor brugerne kom mere af tvang end af egen fri vilje, eller værre, at bibliotekerne vil uddø som race. Derimod falder især *udviklingsvejen* godt sammen med de nuværende tendenser omkring livslang læring. På trods af at vi lever i et fortravlet og til dels individualistpræget samfund, ses der en stadig større tendens til at indgå i og skabe fællesskaber. Den linje ses også i feltet *Brydningshjørnet* i figuren over folkebibliotekets

oplevelses- og dannelsehjørner (Graulund 2006, s. 66), hvor det er udvikling og dialog, der sættes højt. Her er der plads til forskelligheder både i forhold til brugerne og i forhold til kulturudbuddene, og disse dyrkes ligefrem i form af diverse debatfora.

Hvad angår scenariet *Oplevelsens sted*, stemmer den til dels overens med feltet *Det spektakulære hjørne* i Graulunds model. Det er ikke udelukkende oplevelsen, der er i centrum, men nærmere oplevelse og performativitet som middel til dannelse, både for brugerne og for biblioteket selv.

Sats på den totale oplevelse

Det skal være mere ”legalt” at bruge bibliotekerne og deres tilbud udelukkende i underholdningsøjemed. Den ekspressive logik (Skot-Hansen 2006) gør det lovligt at nyde kulturen uden et overordnet formål, altså kultur for kulturens skyld. Når målet både nu og i fremtiden er at blive en større del af brugernes bevidsthed og en naturlig del af deres hverdag, er det også nødvendigt, at bibliotekets ses som et fristed.

Inspiration til det fysiske rum

Der kan hentes meget inspiration fra udlandet i forhold til, hvordan man skaber større fokus på biblioteket. Idea Stores’ne i London, hvor man har bragt biblioteket ind i lokalsamfundet ved at placere det der, hvor befolkningen alligevel samlet. Biblioteket i Cerritos syd for Los Angeles har gjort selve biblioteksindretningen til en stor del af oplevelsen (Dahlkild 2006). Her er biblioteket inddelt i forskellige zoner inddelt efter aldersgrupper, hvor indretningen og formidlingsformerne er tilpasset brugergruppen. Også hjemme har man gennem de seneste år set eksempler på biblioteker, hvor selve designet og indretningen spiller en stor rolle for brugen af biblioteket. Hjørring Bibliotek flyttede i foråret 2008 ind i det nye indkøbscenter Metropol, hvor det var målet at komme tættere på, hvor brugerne normalt befinder sig. Samtidigt er det nye biblioteket indrettet af det danske arkitektfirma Bosch og Fjord, som har formået at skabe et nyt og innovativt biblioteksrum, hvor gamle træeoler og kedelige skranker er udskiftet med farver og moderne design (Bosch og Fjord 2008)

Hovedbiblioteket Hjørring

I Kolding er hovedbiblioteket flyttet ind i en flot ny bygning mellem slotssøen og

banegården, hvor der ligger en bar, et hotel i samme bygning og private lejligheder.

Disse byer har formået at gøre nogle af deres biblioteker til oplevelsescentre, hvor oplevelse, dannelse og kultur er i højsædet. På hver deres måde giver forsøger de at give deres brugere en oplevelse af biblioteket, som bryder med det grå triste image. Fælles for dem er, at det fysiske rum spiller en stor rolle for brugernes brug af biblioteket.

Ønsker for fremtiden

- *Ændring af den politiske holdning*
Hvis det gennem øget branding og profilering i medierne lykkes at ændre politikernes holdning til bibliotekernes funktion, vil det forhåbentligt åbne op for flere muligheder for bibliotekerne. Hovedopgaven er at sikre flere penge til bibliotekerne, så det bliver muligt at opfylde flere af brugernes ønsker, ligesom det vil være nemmere at sikre både personale og materialer i de mængder, det kræver at udvikle folkebibliotekets tilbud så de fortsat vil være tidssvarende.
- *Bevaring af folkebiblioteker*
Dårligere bibliotekstilbud vil især gå ud over de mennesker, der af en eller anden grund ikke har adgang til andre kulturtilbud. Selvom de små biblioteker mange steder nedprioriteres, har de en vigtig funktion blandt andet som socialt mødested (Vaaben 2003; Andersson og Skot-Hansen 1994). Denne side af bibliotekernes opgave ses sjældent i politikernes omtale af bibliotekerne.
- *At bibliotekerne må blive det længe ønskede naturlige mødested*
I Gallupundersøgelsen (Biblioteksgallup 2009) blev borgerne spurgt om, hvorfor de kommer på folkebibliotekerne og kun ca. 3 procent svarer, at det er for at møde andre man kender. Til spørgsmålet ”Hvilke ændringer kunne få dig til at bruge biblioteket mere om 2 år end i dag?” svarede 23 %, at det ville hjælpe med en café på biblioteket. På samme spørgsmål svarede 21 %, at et øget udbud af arrangementer, det vil sige foredrag, undervisning etc., ville øge deres brug af biblioteket. Dette tyder på, at brugerne ønsker mere socialitet i forbindelse med biblioteket men, at disse ønsker, på trods af mange års snak om biblioteket som det tredje sted, ikke er blevet opfyldt. Også her spiller økonomien en stor rolle, da de seneste års besparinger har påvirket bibliotekernes udbud af arrangementer.

Delkonklusion

For at styrke sin position som kulturinstitution skal bibliotekerne i fremtiden tænke på at brande sig mere som en virksomhed og være bevidst om, at de skaber en række produkter og services, som brugerne efterspørger. Ikke mindst er det vigtigt, at brugere og især politikere bliver gjort opmærksomme på bibliotekernes muligheder. Finansieringen af biblioteksområdet er dybt afhængig af, at folkebibliotekerne kan legitimere sig overfor politikerne, og hvis disse har en forkert eller ikke fyldestgørende viden om bibliotekets betydning og muligheder, kan det få store konsekvenser for borgerne.

I forhold til brugerne er det nødvendigt at følge med udviklingen i samfundet og opfylde brugernes krav om et øget udbud af både trykte og digitale medier(www.dbf.dk/gallup). Ligeledes skal der sættes på den totale oplevelse, herunder samspillet mellem det fysiske og digitale biblioteksrum.

Konklusion

Kulturministeriets dobbelthed i deres holdninger og handlinger er med til at drage tvivl om politikernes faktiske intentioner. Positive udmeldinger omkring folkebibliotekernes udviklingsprojekter synes at dække over en holdning til biblioteket, der er præget af institutionaliserede tankemønstre.

Opfattelsen af biblioteket som et sted, der overvejende skal være kulturbevarende frem for kulturskabende, er ikke i overensstemmelse med den praksis, der ses på landets folkebiblioteker. Den kulturbevarende rolle er stadig fremtrædende men suppleres i dag af kulturskabende aktiviteter på tværs af kunstarter og kulturformer.

Brian Mikkelsens udtalelse om, at bibliotekerne ikke skal være kulturhuse eller oplevelsescentre, er ikke alene udtryk for et snævert kulturbegreb, men det også langt fra de aktiviteter og initiativer omkring alt fra integration til multimedier, der findes på bibliotekerne. Som det ses i både Århus og Aalborg fungerer bibliotekerne som multikulturelle centre, der har opbakning i byens og regionens kulturpolitik.

Oplevelsesbegrebet som værende et led i borgernes dannelsesproces er i dag en naturlig del af folkebiblioteket, da dette blot udvikler sig i tråd med det omkringliggende samfund.

Kulturministeriets opfattelse af biblioteket som en institution, hvor kulturen eller kunsten skal holdes ren for ”smuds” hører til industrisamfundet i slutningen af 1960’erne og er

dermed ikke overensstemmende med det moderne folkebibliotek. Modsat det klassiske bibliotek, hvor udgangspunktet var traditioner og den ”gode” dannelse af borgerne, og hvor biblioteket som institution var præget af en vis statiskhed, er de moderne danske folkebiblioteker præget af dynamik. Dog er bibliotekarerne stadig i stand til at holde fast i de klassiske værdier omkring diversitet, som faktisk er mere nødvendigt nu end nogensinde før pga. det fragmenterede samfund.

I år 2010 er der dog behov for både almindelig og individuel dannelse på biblioteket. Kulturen er for alle, ligesom biblioteket skal ligestille kulturformerne. Her kan et element af den konservative kulturpolitik målsætning omkring almindelig dannelse ses i praksis, dog i en noget moderniseret og opdateret udgave. Dannelse i form af mere formel undervisning er i bibliotekssammenhæng med til at styrke brugernes kompetencer især indenfor IKT og sociale medier. Disse kompetencer er nødvendige for brugerne i dagens samfund og undervisningen er med til at ligestille borgerne.

For at styrke sig selv som kulturinstitution i fremtiden skal de danske folkebiblioteker være i stand til at berettige deres eksistens over for politikere så vel som overfor brugerne. Dette sker blandt andet ved kontant at vise grupperne, at biblioteket er foranderligt og vedrørende i samfundet. Biblioteket som samlingssted skal satse på den totale oplevelse i stil med planerne for Multimediehuset.

Det moderne folkebibliotek er allerede og vil i fremtiden være en dynamisk og foranderlig kulturinstitution, hvor kultur, dannelse og oplevelse til hele befolkningen går op i en højere enhed, og hvor den kompetente biblioteksbruger er i fokus.

Litteraturliste

Ahlberg, Tom *Bibliotekerne i oplevelsesøkonomien I: Søndag Aften*, august (2008)

<http://www.cultur.com/2008/0805.html>

Andersen, Carsten *Bøgerne skal have modstand* Politiken d. 28.12 (2007)

Andersen, Carsten *Kulturminister: Stop bogkrigen. Interview: Brian Mikkelsen*. Politiken d.11.01 (2008)

Andersson, Marianne og Skot-Hansen, Dorte *Det lokale bibliotek – afvikling eller udvikling* Danmarks Biblioteksskole og Udviklingscenteret for folkeoplysning og voksenundervisning (1994) Herfra anvendes s. 9-22

Audunson, Ragnar Andreas *Folkebibliotekenes rolle i en digital fremtid: Publikums, politikernes og bibliotekarenes bilder*. I: Audunson, Ragnar Andreas og Lund, Niels Windfeld (Red.) *Det siviliserte informasjonssamfunn – Folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid*. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS (2001)

Björneborn, Lennart og Brendstrup, Eva *Brugeradfærd og serendipitet I: Bibliotekspressen* nr. 1 (2008)

Blouner, Peter et al. *Folkebiblioteket år 2030 – Scenarier om folkebiblioteket og bibliotekarrollen* Projekt udarbejdet i et samarbejde mellem Bibliotekarforbundet og Bibliotekarforbundets Faggruppe for Referencearbejde (2004)

Bolter, Jay David & Grusin, Richard *Remediation – Understanding New Media* (1999)

Bosch og Fjord *"Hjørring Hovedbibliotek"* http://www.boschfjord.com/#/171971_168273/

Brandt, Anna Enemark og Ann Poulsen (red.) *Fremtidens biblioteksbetjening af børn* Udgivet af Biblioteksstyrelsen (2008)

<http://www.bs.dk/publikationer/andre/fremtidens/index.htm>

Kandidatspeciale af Charlotte Nielsen *Folkebibliotekernes funktion – mellem politik og praksis*.
Vejleder Jan Graulund. Afleveret d. 1/2 2010

Dahlkild, Nan *Biblioteksrummet under forandring I*: Emerek, Leif; Hvenegaard
Rasmussen, Casper og Skot-Hansen, Dorte (Red.) *Folkebiblioteket som forvandringsrum –
perspektiver på folkebiblioteket i kultur- og medielandskabet*. Danmarks
Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole. (2006)

Danmarks Biblioteksforening *Biblioteksundersøgelse 2009* Gallupundersøgelse for
Danmarks Biblioteksforening, Bibliotekarforbundet og HK Kommunals Biblioteksudvalg
www.dbf.dk/gallup (2009a)

Danmarks Biblioteksforening *Kvinder elsker biblioteket*
<http://www.dbf.dk/Default.aspx?ID=5939> (2009b)

Danmarks Biblioteksforening *Danmarks Biblioteksforenings budgetundersøgelse 2010*
(2010) <http://www.dbf.dk/Default.aspx?ID=5908>

Det Konservative Folkeparti *Konservatives Kulturpolitik*. www.konservative.dk (2009)

Elbeshausen, Hans og Moring, Camilla *Kulturelle læreprocesser. Læring i en kulturelt
mangfoldig verden I*: Andersen, Jack; Jochumsen, Henrik og Hvenegaard Rasmussen,
Casper (red.) ”*At forstå biblioteket: en introduktion til teoretiske perspektiver*” Danmarks
Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole (2008)

Emerek, Leif *Kvalitet i 90'ernes materialevalg. Bibliotekerne mellem det moderne og
postmoderne I*: Biblioteksarbejde nr.31, side 5-27 (1991)

Graulund, Jan *Folkebiblioteket – et rum for dannelse I*: Emerik, Leif ; Hvenegaard
Rasmussen, Casper og Skot-Hansen, Dorte (Red.) *Folkebiblioteket som forvandringsrum –
perspektiver på folkebiblioteket i kultur- og medielandskabet*. Danmarks
Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole. (2006)

Hvenegaard Rasmussen, Casper og Jochumsen, Henrik *Ej blot til oplysning. Biblioteket i*

Kandidatspeciale af Charlotte Nielsen *Folkebibliotekernes funktion – mellem politik og praksis*.
Vejleder Jan Graulund. Afleveret d. 1/2 2010

oplevelsessamfundet. I: At forstå biblioteket – En introduktion til teoretiske perspektiver.
Andersen, Jack; Hvenegaard Rasmussen, Casper og Jochumsen, Henrik (Red.) Danmarks
Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole (2008)

Højholt, Per *Bibliotekernes rolle i kulturlivet I: Bogens Verden*, årgang 45. Danmarks
Biblioteksforening (1963)

Jantzen, Christian *Tertium Datur. Kampen om kulturbegrebet I*: Povlsen, Karen K. og
Anne Scott Sørensen (red.) *Kunstkritik og kulturkamp*. Århus. Klim (2005)

Jantzen, Christian og Jensen, Jens F. (Red.) *Oplevelser: Koblinger og transformationer*.
ExCITE-serien 1. Aalborg Universitetsforlag (2006)

Jenkins, Henry et al.” *Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media
Education for the 21st Century* The MacArthur Foundations’ (2006)

Jochumsen, Henrik og Hvenegaard Rasmussen *Gør biblioteket en forskel?*
Udgivet på Danmarks Biblioteksforenings Forlag af Danmarks Biblioteksforening,
Biblioteksstyrelsen og Center for Kulturpolitiske Studier, Danmarks Biblioteksskole
(2000)

Jochumsen, Henrik og Hvenegaard Rasmussen, Casper *Folkebiblioteket under forandring
– Modernitet, felt og diskurs*. Danmarks Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole.
København (2006a)

Jochumsen, Henrik og Hvenegaard Rasmussen, Casper *Bibliotekets brugere – fra klienter
til forandringsagenter. I*: Emerek, Leif; Hvenegaard Rasmussen, Casper og Skot-Hansen,
Dorte (Red.) *Folkebiblioteket som forvandringsrum – Perspektiver på folkebiblioteket i
kultur- og medielandskabet*. Danmarks Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole
(2006b)

Kandidatspeciale af Charlotte Nielsen *Folkebibliotekernes funktion – mellem politik og praksis*.
Vejleder Jan Graulund. Afleveret d. 1/2 2010

Jochumsen, Henrik og Hvenegaard Rasmussen, Casper *Med Bourdieu på biblioteket. En introduktion til habitus, kapitalformer og felt I: At forstå biblioteket – En introduktion til teoretiske perspektiver*. Andersen, Jack; Hvenegaard Rasmussen, Casper og Jochumsen, Henrik (Red.) Danmarks Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole (2008)

Kann-Christensen, Nanna *Institutionel teori. Rationalitet, isomorfi og løse koblinger i Biblioteksvæsnet I: At forstå biblioteket – En introduktion til teoretiske perspektiver*. Andersen, Jack; Hvenegaard Rasmussen, Casper og Jochumsen, Henrik (Red.). Danmarks Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole (2008)

Kassebeer, Søren og Bentsen, Martin *Robbie Williams hører ikke hjemme på biblioteket*.
Berlingske Tidende 24.11.2005

Klingenberg-Nielsen *Kvalitet – ja, men hvilken?* Bogens Verden, årgang 45. Danmarks Biblioteksforening. (1963)

Kulturministeriet *Kulturkanon – en let indgang til dansk kulturarv* Fra Kulturkontaktens særnummer om kulturkanon. Kulturministeriet (2006)

Larsen, Vagn Ytte *Bogen – én del af virkeligheden*. Information d. 09.01.2008.
<http://www.information.dk/152948>

Lerche, Anette *Hvad ville der ske, hvis biblioteket ikke var der mere?* Bibliotekspressen, nr. 13. (2009)

”Lov om biblioteksvirksomhed” LOV nr. 340 af 17/05/2000. Kulturministeriet (2000)

Lund, Jacob Michael et al. *Følelsesfabrikken – oplevelsesøkonomi på dansk* Børsens Forlag. København (2005) Herfra anvendes første afsnit.

Madsen, Monica C. *Det opsøgende bibliotek sætter fortællingen i centrum – ikke bogen!*
Interview med professor Stig Hjarvad. I: Madsen, Monica C. *Bogen i et nyt*

Kandidatspeciale af Charlotte Nielsen *Folkebibliotekernes funktion – mellem politik og praksis*.
Vejleder Jan Graulund. Afleveret d. 1/2 2010

medielandskab. Læselyst – tre ministeriers kampagne om bøger og læsning.
Biblioteksstyrelsen (2007a)

Madsen, Monica C. *Nye strategier til at danne børn i det nye medielandskab. Interview med lektor Bo Kampmann Walther I: Madsen, Monica C. Bogen i et nyt medielandskab. Læselyst – tre ministeriers kampagne om bøger og læsning*. Biblioteksstyrelsen (2007b)

Madsen, Monica C. *Det (næsten) bogløse børnebibliotek. Et børnebibliotek på børnenes præmisser I: Madsen, Monica C. Bogen i et nyt medielandskab. Læselyst – tre ministeriers kampagne om bøger og læsning*. Biblioteksstyrelsen (2007c)

Madsen, Monica C. *Brug rummet som formidlingsværktøj. Interview med projektleder Sonja Ibach Nissen, Aalborg Bibliotekerne I: Madsen, Monica C. Bogen i et nyt medielandskab. Læselyst – tre ministeriers kampagne om bøger og læsning*. Biblioteksstyrelsen (2007d)

Mikkelsen, Brian *Brian Mikkelsens blog. Justitsministeren kommenterer og diskuterer politik*. Bøger og borgere. Blog.politiken.dk d. 11.01.2008

Møldrup, Flemming *Bibliotekarerne skal have modstand*. Berlingske Tidende d. 11.01.2008

Pors, Niels Ole *Branding, books and libraries*. I: Scandinavian Public Library Quarterly Vol. 39 No. 1 (2006)

Schmidt, Lars – Henrik *Selvoverskridelser før og nu I: Vesterdal, Ida og Dehlholm, Kirsten ”Omdannelse – 11 former”* Informations Forlag (2002)

Scott Sørensen, Anne et al. *Nye kulturstudier – En indføring*. Spartacus Forlag AS (2008)

Skolekonkurrence – I anledningen af Kunstakademiets Arkitektskoles Biblioteks 75 års jubilæum. www.kasb75.dk

Skot-Hansen, Dorte *Biblioteket i kulturpolitikken – mellem instrumental og ekspressiv logik*. I: Emerek, Leif; Hvenegaard Rasmussen, Casper og Skot-Hansen, Dorte (Red.) *Folkebiblioteket som forvandringsrum – Perspektiver på folkebiblioteket i kultur- og medielandskabet*. Danmarks Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole (2006)

Skot-Hansen, Dorte *Byen som scene – kultur og byplanlægning i oplevelsessamfundet*. Biblioteksforbundet (2007)

Socialdemokraterne *Kultur er velfærd – Socialdemokraternes kultur- og kunstpolitiske program*. (2010)

Temagruppen for Turisme og Oplevelsesøkonomi *Turisme og oplevelsesøkonomi. Tema-rapport om turisme og oplevelsesøkonomi i Region Nordjylland*. Region Nordjylland (2007)

Vaaben, Nana *Små folkebibliotekers rolle i lokalsamfundet – en antropologisk undersøgelse* (2003)

Wenneberg, Søren Barlebo *Socialkonstruktivisme – positioner, problemer og perspektiver* Samfundslitteratur (2000)

Aalborg Kommune *Aalborg Kommunes Kulturpolitik*

<http://www.aalborgkommune.dk/Politik/kommunens-politikker/Documents/Aalborg-Kommunes-kulturpolitik.pdf> (2009)

Århus Kommunes Biblioteker *Forvandringsrum – en rapport om formidlingsformer i det fysiske rum* (2007) <http://www.aakb.dk/sw602.asp>

Århus Kommune *Bibliotekspolitik for Århus Kommune 2006-2009*. Århus Kommunes Biblioteker. Magistratens 4. Afdeling (2005)

Kandidatspeciale af Charlotte Nielsen *Folkebibliotekernes funktion – mellem politik og praksis*.
Vejleder Jan Graulund. Afleveret d. 1/2 2010

Århus Kommune *Århus Kommunes Kulturpolitik 2008-2011*. Kulturforvaltningen, Århus
Kommune (2007)

Århus Kommune *Værdigrundlag for Multimediehuset*. Århus Kommune, Borgerservice og
Biblioteker. Udarbejdet i samarbejde med NIRAS Konsulenterne A/S

Bilag 1

Spørgsmål til interview omkring Multimediehuset d. 2/11, Århus

Her er en række spørgsmål, som vi kan arbejde os ud fra.

- *Foranderlighed og oplevelse* lader til at være et af kodeordene for det nye hus. Hvordan kan de forskellige medier være med til at opfylde dette?
- Ønsker i at gøre op med den måde, hvorpå brugerne indtil videre har tænkt på biblioteket? Og i så fald hvordan?
- Der har de seneste år været en kritik af folkebibliotekerne, fra folk der mener, at bibliotekerne er ved at fjerne sig fra dets kerneydelse, dvs. bogen, og at biblioteksverdenen har for meget fokus på de nye medier. Har I i den forbindelse gjort jer nogle overvejelser omkring den signalværdi, der ligger i, at biblioteket ikke længere omtales som bibliotek men som Multimediehuset?
- Nogle af jeres idéer lader til at være inspireret af *Idea Store*-projekterne i London. Altså at biblioteket skal kunne opfylde mange af brugernes ønsker og behov indenfor underholdning, læring og oplevelser på ét sted. Har i set mod andre steder i udlandet for at lade jer inspirere? Og hvad er det disse biblioteker gør anderledes i forhold til det danske biblioteksvæsen?
- Ifølge jeres værdigrundlag vil i være et ”Bæredygtigt ikon for Århus”? Hvad er det, der skal adskille jer fra andre store kulturinstitutioner i Århus?
- Hvordan skal den enkelte bruger få fornemmelsen af, at biblioteket kan opfylde lige præcis hans/hendes behov? Og hvordan får brugeren en oplevelse af medbestemmelse i Multimediehuset?
- Customizing, eller personalisering, er en vigtig del i andre dele af oplevelsesøkonomien. Er det også en mulighed for brugerne af Multimediehuset?
- Hvordan vil de nye samarbejdspartnere få indflydelse på jeres funktion som bibliotek? Hvad er det i med disse samarbejder kan tilbyde, som det traditionelle biblioteksvæsen ikke kan?
- Hvilket indtryk af biblioteket er det, i gerne vil videregive til publikum?

Kandidatspeciale af Charlotte Nielsen *Folkebibliotekernes funktion – mellem politik og praksis*.
Vejleder Jan Graulund. Afleveret d. 1/2 2010